

UNIVERZITA KARLOVA

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV POLITOLOGIE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jan Málek

Postoj České republiky k Evropské bezpečnostní a obranné politice

The Attitude of Czech republic to the European Security and Defen
Policy

2009

vedoucí práce: **PhDr. Jan Jireš**

Děkuji Janu Jirešovi za podnětné připomínky, inspiraci, trpělivost a celkové vedení, které mi při psaní bakalářské práce poskytl.

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V dne.....

podpis

Obsah

Úvod.....	6
Vývoj Evropské bezpečnostní a obranné politiky.....	8
Vývoj konceptu obrany: ZEU.....	8
Založení ZEU.....	8
Petersberské cíle.....	9
Postupný vznik a vývoj EBOP.....	10
Zlom v podobě Amsterdamské smlouvy.....	10
St. Malo.....	11
Smlouva z Nice.....	12
Návrh evropské ústavy a následný vývoj.....	14
Aktéři SZBP.....	15
Nástroje SZBP.....	17
Přehled vojenských i civilních akcí EU.....	18
Analýza evropských a českých bezpečnostních dokumentů.....	21
Evropská bezpečnostní strategie: Evropa v bezpečném světě.....	21
Vývoj české bezpečnostní politiky po roce 1989 a Bezpečnostní strategie ČR.....	22
Definice pojmu bezpečnost.....	23
Východiska bezpečnostních strategií.....	24
Východiska evropské bezpečnostní politiky.....	24
Východiska české bezpečnostní politiky.....	25
Hlavní hrozby.....	26
Bezpečnostní hrozby definované EBS.....	26
Bezpečnostní hrozby podle bezpečnostní strategie ČR.....	26
Strategické cíle a zájmy.....	27
Cíle evropské bezpečnostní strategie.....	27
Bezpečnostní zájmy ČR.....	28
Prostředky bezpečnostní politiky.....	29

Dopady EBS na EU.....	29
Strategie prosazení vlastních zájmů ČR.....	29
Strategie obrany ČR.....	30
Rozvoj schopností AČR.....	31
Vztah EU a NATO v oblasti bezpečnostní politiky.....	31
Postoj ČR ke vztahu NATO – EU.....	32
Promítnutí EBOP do české bezpečnostní politiky.....	33
Postoj k EBOP v Bezpečnostní politice ČR.....	36
Zohlednění EBOP ve Vojenské Strategii.....	37
Požadavky vyplývající z angažovanosti v evropské bezpečnostní a obranné politice.....	38
Konkrétní zapojení ČR do struktur EBOP.....	39
Politické postoje k EBOP v ČR.....	41
Vládní pozice.....	41
Vláda Miloše Zemana (1998- 2002).....	41
Vláda Vladimíra Špidly (2002 – 2004).....	42
Vláda Stanislava Grosse (2004 – 2005).....	43
Vláda Jiřího Paroubka (2005- 2006).....	43
Vlády Mirka Topolánka (2006, 2007- 2009).....	44
Komparace bezpečnostních strategií z let 1999, 2000 a 2003.....	46
Postoje politických stran k EBOP.....	47
ODS aneb Manifest českého eurorealismu.....	47
ČSSD.....	49
KDU-ČSL.....	50
KSČM.....	50
Závěr.....	52
Literatura.....	53

Úvod

Evropská integrace probíhající v poválečné Evropě prodělala bouřlivý vývoj, kdy do té doby vzájemné národní soupeření jednotlivých evropských národů bylo postaveno tváří tvář před děsivé následky druhé světové války. Hlavním představitelům poválečných evropských národů bylo zřejmě, že nynější mezinárodní uspořádání v Evropě potřebuje radikální změnu.

Samotný průběh integrace evropských států od podepsání Římských smluv v roce 1957 v sobě zračí rozličné dějinné zvraty v jednotlivých státech. Je bláhové si myslet, že národní státy se idealisticky zbavily části své suverenity ve prospěch nadějného projektu evropského společenství. Ba právě naopak se průběh postupné evropské integrace stal rámcem, ve kterém se jednotlivé národní státy snažily realizovat své národní zájmy. Tímto na sebe jednotlivé státy převzaly dynamiku rozvoje evropské integrace. Realizace partikulárních národních zájmů se tak paradoxně stala i rozvojem hlubší evropské integrace.

Největší rozmach Evropské unie započal na sklonku 80. let a začátku 90. let 20. století, kdy došlo k příznivé geopolitické situaci, která umožnila větší rozvoj evropské integrace. Přijetí několika klíčových smluv nastartovalo hospodářský i společenský rozvoj Evropské unie, který mimo jiné působil i jako silný stabilizační prvek. Vidina členství v EU pomáhala urychlit potřebné strukturální reformy mezi evropskými státy bývalého sovětského bloku. Vedle ekonomické prosperity a síly, kterou přinesla integrace v hospodářském prostoru, si EU uvědomovala stále silnější potřebu koordinovat své politiky navenek vůči státům, které nejsou přímo členy unie. Vznikla tak Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU, která měla za úkol koordinovat vystupování EU na venek a podporovat rozšiřování evropských hodnot, zejména demokracie a úcty k lidským právům ve světě.

Realizace evropské zahraniční politiky v praxi si vyžádala potřebu ustavit potřebné funkční nástroje, které by umožnily její efektivní provádění, případně by dávaly možnost adekvátní odpovědi na případná nebezpečí a ohrožení evropských zájmů ve světě. Na sklonku 90. let tak byla formulována Evropská bezpečnostní a obranná politika, která se stala integrální součástí Společné zahraniční a bezpečnostní politiky.

Její vznik byl široce diskutován, také v souvislosti se vztahem k NATO, které do té doby působilo jako nejistější a nejučinnější bezpečnostní společenství v Evropě. Případná existence evropských ozbrojených sil byla však brána také jako posílení vlivu evropských zemí v rámci NATO.

Evropská bezpečnostní a obranná politika však není postavena pouze na budování ozbrojených sil, ale zejména na koordinování společného postupu států v oblasti bezpečnosti a obrany. Za

zmínku stojí také probíhající integrace v oblasti vojenského průmyslu a zbrojení. Jako taková klade evropská bezpečnostní a obranná politika nové požadavky na nasazení a integraci členských států v této oblasti.

Česká republika proto jako jeden ze států unie nemohla nechat vývoj ohledně evropské bezpečnosti bez povšimnutí. Při tvorbě své vlastní bezpečnostní politiky proto musela brát ohledy i na vnější vývoj, překonat následky studené války a projít procesem transformace, který byl završen vstupem do NATO a EU. ČR tak při formulaci svých stěžejních bezpečnostních dokumentů musela uvažovat i v širokém kontextu evropské bezpečnosti, do kterého spadá vedle NATO také EU.

Účelem této práce je představit na případě České republiky zapojení členského státu EU do realizace Evropské bezpečnostní a obranné politiky. Po představení vývoje, struktury a fungování evropské bezpečnostní a obranné politiky, analyzuji konstrukci národní bezpečnostní strategie a dalších klíčových dokumentů s ohledem na evropskou bezpečnostní politiku. A všímám si, jak se klíčové evropské dokumenty odrazily ve formulaci a provádění české bezpečnostní politiky. Předkládám také přehled konkrétního zapojení ČR do obranných struktur EU. Zaměřuji se také na to, jak se evropská bezpečnostní politika odrazila nejen v politických postojích jednotlivých stran, ale i aktérů odpovědných za zahraniční politiku státu jako je vláda či prezident.

Vývoj Evropské bezpečnostní a obranné politiky

Vývoj konceptu obrany: ZEU

Základní kámen evropské bezpečnosti byl položen krátce po skončení druhé světové války. Konkrétně 15. 3. 1948, kdy pět evropských států (Francie, Velká Británie, Belgie, Nizozemí, Lucembursko) podepsalo tzv. Bruselskou smlouvu, která zakládala Západní unii, obrannou alianci proti další domnělé německé agresi¹. Postavení Německa mimo jakoukoliv obrannou strukturu se postupem času ukázalo jako dlouhodobě nevhodné a převážila snaha především Francie zapojit Německo více pod dohled mezinárodního společenství. Na základě dohody hlavních evropských států došlo 23. 10. 1954 k podepsání tzv. Pařížské dohody, kterými byla Západní unie změněna na Západoevropskou unii (ZEU). Mělo se jednat o obrannou alianci evropských států, která se odvolávala na princip kolektivní bezpečnosti, jenž byl stanoven proslulým článkem „V.“ bruselské smlouvy, ve kterém se státy zavázaly, že napadenému státu poskytnou „veškerou vojenskou i jinou pomoc, která je v jejich moci“². Tato formulace byla ve své podstatě mnohem silnější, než je například v současné době formulován závazek kolektivní obrany v rámci NATO. Byl tak změněn hlavní účel této unie, již jím nebyla obrana před Německem, nýbrž snaha zastavit rozpínání komunistického impéria.³ Význam této proměny potvrdilo zejména přistoupení Spolkové republiky Německo a Itálie v roce 1955.

Založení ZEU

Založení Západoevropské unie se stalo odpovědí na neúspěšný pokus o ustanovení Evropského obranného společenství, široce koncipovaného obranného projektu, který počítal s ustanovením evropské armády. Celý projekt vzešel z dílny Francie a paradoxně právě díky Francii neuspěl, když se v důsledku změny vnitropolitické situace odmítl francouzský parlament touto otázkou zabývat.

Založení ZEU umožnilo snížit bezpečnostní napětí v poválečné Evropě. Na jejím základě bylo možné ukončit okupaci Německa a posléze i jeho přijetí do struktur NATO v roce 1955.

Krátce po založení ZEU se objevili nad jejím fungováním rozpaky. Státy, které jí zakládaly, se staly také členy NATO a své vojenské aktivity začali rozvíjet právě v rámci aliance a ZEU se tak

¹ Fiala, Pitrová, Evropská unie, s. 46

² Matějka, Z. Evropská unie a její bezpečnostní politika, s. 99

³ Fiala, Pitrová, Evropská unie, s. 59

dostala na pozadí zájmu mezinárodní politiky. Tato skutečnost byla ještě umocněna v 60. letech, kdy Charles De Gaulle vydatně blokoval jakoukoliv činnost ZEU.

K oživení došlo až v roce 1984 v souvislosti s válkou mezi Íránem a Irákem. Evropské státy začali zvažovat uskutečnění společné mise v Perském zálivu. Došlo také ke spolupráci v oblasti zbrojního průmyslu a byl též založen Institut pro bezpečnostní studia v Paříži. Po skončení Studené války se objevují snahy o obnovení a rozvinutí činnosti ZEU. Avšak v této otázce se staví na odpor zejména Irsko, Velká Británie a Nizozemí. Nakonec přece jenom k určitému vývoji dojde. EU totiž v roce 1992 přijme maastrichtskou smlouvu, v jejíchž intencích požádá ZEU o blízkou spolupráci ve formě vypracovávání rozhodnutí a plánování akcí, které budou mít dopad na obranu. V tomto směru EU přijala dvě deklarace. Jedna hovořila o připravenosti budovat ZEU jako obranné společenství EU. Druhá zmiňovala ochotu posílit operační roli ZEU jako evropského pilíře NATO. V tom směru se však ukázalo jako velmi problematické, že některé státy EU nejsou členy NATO či ZEU.⁴

Petersberské cíle

Zásadním zlomem v existenci ZEU se stalo její Petersberské zasedání 19. 6. 1992, které přijalo tzv. Petersberské úkoly. Přítomné státy deklarovaly, že jsou ochotny dát k dispozici jednotky z celého spektra své armády. Tyto jednotky by měly být použity výhradně pro humanitární a záchranné akce, dále také pro operace na udržení míru (peace keeping) či bojové akce v krizových situacích respektive pro vynucování míru (peace making).

V 90. letech ZEU mírně zvýšila svoji aktivitu. Její sídlo bylo přeneseno z Londýna do Bruselu. Došlo k realizaci několika menších tzv. sankčních misí v bývalé Jugoslavii. Jednalo se o kontrolu dodržování sankcí. V letech 1997- 2001 proběhla policejní mise v Albánii, v letech 1998- 1999 ZEU monitorovala situaci v Kosovu pomocí satelitního sledování. V letech 1999- 2001 proběhlo odminování Chorvatska.

Patrná byla snaha zapojit do fungování ZEU státy bývalého Sovětského bloku. Došlo k vytvoření speciálních kategorií členství, přidruženého člena a přidruženého partnera. V roce 1999 měla ZEU 28 členů z toho 10 řádných, 6 přidružených, 5 pozorovatelů a 7 přidružených partnerů.⁵

V roce 2000 bylo na zasedání Evropské rady v Marseille rozhodnuto o převedení operační aktivity ZEU pod křídla nově utvořené Evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOP). ZEU se tak stala plnoprávnou součástí evropských struktur.

⁴ Matějka, Z. Evropská unie a její bezpečnostní politika, s. 99

⁵ tamtéž, s. 100

Postupný vznik a vývoj EBOP

EBOP spadá do oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU (SZBP). Je její integrální součástí a pomáhá rozšiřovat a prohlubovat její působení. SZBP jako taková vzniká po událostech v Jugoslávii v roce 1991, kdy se naplno projevila neschopnost států Evropského společenství adekvátně reagovat na vzniklou krizi. Hlavní těžiště operací proto leželo na bedrech NATO respektive USA, což se promítlo i do transatlantických vztahů.

Maastrichtská smlouva podepsaná v roce 1992 formuluje SZBP jako jednu z klíčových politik celé unie, symbolicky vyjádřenou jako druhý pilíř tzv. maastrichtského chrámu. Smlouva v hlavě „V.“ definuje hlavní cíle této politiky. Jde především o zabezpečení společných hodnot, které unie sdílí. Dále o posilování vzájemné bezpečnosti, ochranu míru, podporu mezinárodní spolupráce a upevňování demokracie a lidských práv ve světě.⁶ K tomu, aby mohlo být těchto cílů úspěšně dosaženo, určuje smlouva také formy realizace této politiky, které jsou založeny na mezivládním principu. Má jít především o vzájemné informování, společná stanoviska, koordinaci postupu v rámci mezinárodních organizací a přijímání společných opatření respektive společného postupu.

Zlom v podobě Amsterdamské smlouvy

EBOP se začíná fakticky realizovat až po přijetí Amsterdamské smlouvy v roce 1997. Tato smlouva zlepšila vzájemnou koordinaci členských zemí v oblasti zahraničně politických kroků, což vedlo k větší míře účinnosti a posílení bezpečnostních a obraných prvků této politiky. Byly zavedeny společné strategie, které přesně určují cíle a postupy jejich dosažení. Smlouva určila opatření pro zvýšení pružnosti rozhodovacích procesů. O společných postupech a akcích může být rozhodnuto na základě hlasování kvalifikovanou většinou, základním pravidlem však zůstává jednomyslnost. Byl však zaveden nový principi tzv. konstruktivní neúčasti. To v praxi znamená, že příslušný členský stát, který s chystaným rozhodnutím nesouhlasí, se zdrží hlasování, ale neblokuje přijetí rozhodnutí. Toto rozhodnutí pro něj posléze není závazné, nesmí však bránit jeho provádění.⁷ Dalším novým principem v oblasti rozhodování se stala pojistná klauzule, která umožňuje členskému státu blokování většinového rozhodnutí, kvůli závažnému národnímu zájmu. Rada poté postoupí daný problém k rozhodnutí Evropské radě, která o něm rozhoduje na

⁶ Fiala, Pitrová, Evropská unie, s.551

⁷ tamtéž, s. 564

základě jednomyslnosti. Evropská rada tak dostala větší pravomoc rozhodovat o tvorbě a směřování společné obranné politiky.

Smlouva dále zřizuje funkci Vysokého představitele pro SZBP, který vede politický dialog se třetími zeměmi a pomáhá tak lépe koordinovat unijní politiku. Od svého zřízení zastává tuto pozici bývalý generální tajemník NATO Javier Solana.

Smlouva konkretizovala do té doby vágně vymezený vztah k ZEU, kterou EU zahrnula blíže do svých institucí. V rámci ZEU dochází k vypracovávání a provádění rozhodnutí s přímým dopadem na oblast obrany. EU zahrnula do svého druhého pilíře také provádění tzv. Petersberských úkolů z roku 1992.

Financování SZBP je zajištěno z rozpočtu EU s výjimkou vojenských operací, které jsou hrazeny jejich účastníky.

St. Malo

Zvrat v rozvoji EBOP znamenala přelomová schůzka J. Chiraca a T. Blaira v St. Malo v prosinci 1998. Francie a Velká Británie se zde dohodly, že EU by měla hrát plnohodnotnou roli ve světě i z vojenského hlediska. Šlo zejména o historický okamžik v britské politice, která se do té doby soustředila na NATO a byla známa svojí silnou transatlantickou vazbou na USA. Evropská rada přijala tuto iniciativu za svou na summitu v Kolíně nad Rýnem v roce 1999, kde EU konstatovala, že „*musí mít kapacitu pro autonomní akci*“⁸. Zajímavý byl postoj USA, hlavního partnera EU. Tehdejší ministryně zahraničí M. Albrightová definovala vztah vznikající EBOP k USA a NATO tak, že nesmí docházet k žádnému rozpojení, žádnému dublování a žádné diskriminaci členů NATO, kteří nejsou v EU. EU v reakci na toto prohlášení přislíbila, těm členům NATO, kteří nejsou v EU konzultace při přijímání unijních rozhodnutí ve sféře EBOP (decision shaping).

Proces vzniku EBOP se projevil i v rámci NATO, a to konkrétně iniciováním vzniku evropské obrané identity, kterou potvrdil i washingtonský summit, a která nebyla vázána pouze na NATO, ale i na EU. Zásady ESDI byly formulovány již v roce 1996 na zasedání ministrů zahraničí NATO v Berlíně a do podvědomí vešly jako „Berlín plus“. NATO v nich vítá vytvoření EBOP a hovoří o nutnosti vést vzájemné konzultace a potřebě definovat mechanismy vzájemné spolupráce. Evropské státy se zavázaly posílit svoje kapacity takovým způsobem, aby nedocházelo k dublování. Reálného naplnění došla tato doktrína během kosovské krize v roce 1999, kdy se poprvé oficiálně sešli představitelé NATO a EU.

⁸ Matějka, Evropská unie a její bezpečnostní politika ,str. 101

Dalším důležitým bodem ve vývoji EBOP se stal summit v Helsinkách v prosinci roku 1999, který přijal Evropský základní cíl (EHG) určující podobu vojenských sil EU. Tato deklarace určuje, že do roku 2003 má být EU schopna disponovat jednotkami rychlé reakce o síle 50 až 60 tisíc mužů, které je schopna nasadit až do vzdálenosti 4000 km od hranic unie během 60 ti dní a držet je v akci pro plnění Petersberských úkolů minimálně po dobu jednoho roku. Největší zájem na vzniku těchto jednotek měla Francie, která pro účely EU vyčlenila 30 tisíc mužů ve zbraní. Došlo také k vytvoření prozatímních orgánů EBOP, které byli následně potvrzeny smlouvou z Nice a spolu s jejím vejitím v platnost v roce 2003, byly tyto prozatímní orgány nahrazeny stálými.

Smlouva z Nice

Smlouva z Nice byla podepsána členskými státy v roce 2000, v platnost přešla, ale až po opakovaném irském referendu v roce 2003. Smlouva potvrdila začlenění struktur ZEU do struktur EU a zdůraznila úlohu NATO jako základu pro obranu členských států. S rozvojem EBOP došlo k utlumení aktivit ZEU, formálně však nebyla zrušena, protože Bruselská smlouva stále platí. Členskými státům zůstalo právo rozhodovat, zda se akcí pod záštitou EU zúčastní či nikoliv. Orgány fungující do té doby pod patronátem ZEU, jako např. Satelitní středisko či Ústav pro bezpečnostní studia, přešly pod křídla EU. Byl vytvořen Politický a bezpečnostní výbor, který nahradil dosavadní Politický výbor. Je tvořen jmenovanými zástupci jednotlivých států, kteří se schází každé dva týdny a sledují plnění závěru Evropské rady v oblasti EBOP. Výbor předkládá Radě stanoviska k mezinárodní situaci a v případě krize se stává klíčovým orgánem, který řídí strategické operace. Dále smlouva zakládá Vojenský výbor jako poradní orgán Rady, jehož součástí je i Vojenský štáb, vedený čtyřhvězdičkovým generálem, který je přímo podřízen Vysokému představiteli pro SZBP. Vzniká i Výbor pro civilní zvládnání krizí, jež je poradním orgánem pro krizový management a nevojenské zvládnání krizí.

Smlouva přichází též s novým principem spolupráce. Definuje tzv. zesílenou spolupráci, jedná se o spolupráci užší skupiny členů, minimálně však osmi, kteří těsně koordinují své aktivity, avšak jejich činnost se nesmí dotýkat práv nezúčastněných států. Smlouva zpřesnila určení a funkci EBOP, nově přijaté změny předpokládají mnohem větší zapojení členských států než doposud, což sebou přineslo i některé problémy, jako bylo například časté prozrazení utajovaných skutečností.

Evropské státy se zaměřily v rámci EBOP také na vybudování mechanismu spolupráce EU a NATO a zároveň tak odmítly tezi o budování „evropské armády“. Chystané síly rychlé reakce

totiž nepředstavují integrované jednotky. Jedná se pouze o kapacity, které dávají k dispozici jednotlivé členské státy, které rozhodují o jejich konečném nasazení. Od roku 2000 fungují čtyři pracovní skupiny EU a NATO, které se zabývají procesem vzájemné spolupráce. Věnují se čtyřem okruhům témat: ochraně utajovaných skutečností, problematice „Berlín plus“⁹, zlepšování obranných kapacit a vztahům EU a NATO. V roce 2000 formuloval Vysoký představitel pro SZBP Javier Solana pět principů, na kterých by měla fungovat evropská bezpečnostní politika. Jednalo se o princip dobrovolnosti, princip upřednostňování národnostních sil, důraz na posílení vojenských a civilních kapacit, princip otevřenosti a transparentnosti a princip spolupráce s NATO.¹⁰

Růst významu EBOP potvrzuje i skutečnost, že od roku 2000 se každý další evropský summit již pravidelně zabývá touto otázkou. V listopadu 2000 předložily členské státy EU seznamy svých vojenských kapacit, které jsou ochotny vyčlenit pro potřeby EU. Čtrnáct členských států spolu s toho času skupinou kandidátských zemí nabídlo dohromady 67 000 osob ve zbrani. Jediní Dánové se SZBP neúčastní na základě výjimky z Maastrichtské smlouvy. Česká republika nabídla kontingent o síle zhruba tisíce lidí, který se skládal ze speciální jednotky, polní nemocnice, vrtulníkového roje a protichemické jednotky.

Vývoj EBOP urychlovaly nečekané bezpečnostní hrozby, jako byly například události v Makedonii či teroristický útok na USA 11. září 2001, po kterých se boj s terorismem stal jedním z hlavních témat bezpečnostní politiky. Nebyl však do rámce EBOP přímo zapojen, zůstal na pomezí jako tzv. mezipilířová otázka.

Členské státy postupem času vyjadřují tendenci postoupit ve větší integraci i v této oblasti. Někdy však jednání ustrne na mrtvém bodě a státy hledají klíčky, jak se vyhnout některým nepříjemným tématům, což vede k tomu, že podle některých expertů zůstávají evropské kapacity a výdaje na bezpečnost stále nedostatečné.¹¹

Zatěžkávací zkouškou pro EBOP se stala příprava USA na invazi v Iráku během roku 2002. Nová bezpečnostní strategie USA položila rozhodující důraz na princip preempce jako odpovědi na nové bezpečnostní hrozby. Preempci lze použít v takových případech, kdy selhává dosavadní princip odstrašování, tj. zejména u nestátních aktérů a tzv. darebáckých států.¹²

Právě během irácké krize se projeví hlavní slabiny evropské zahraniční politiky. EU si nepočínala jako globální aktér, ba naopak byla v této otázce silně rozštěpená, zcela zde chyběla jakákoliv jednotící linie. Země EU se v čase irácké krize rozdělily na 4 skupiny¹³. První byli

⁹ Dohoda, která zaručuje EU přístup k plánovacím a řídicím kapacitám Aliance.

¹⁰ Matějka. Evropská unie a její bezpečnostní politika, s. 89

¹¹ tamtéž, s. 93

¹² Eichler J. Cíle a perspektivy EU jako globálního a politického aktéra, s.61

¹³ tamtéž, s. 62

výhradní podporovatelé politiky USA, jednalo se zejména o Velkou Británii, Španělsko, Polsko; kteří neváhali podpořit svého zámořského spojence okamžitým vysláním svých jednotek do iráckých bojů. Do druhé skupiny lze zařadit takové státy EU, které sice deklarovaly podporu USA, ale své jednotky vyslaly až po skončení hlavních bojů (např. Nizozemí). Další skupina států podpořila USA politicky, ale do Iráku poslali své nebojové a humanitární jednotky (Itálie, Portugalsko). Představitelé poslední skupiny států se naopak postavili otevřeně proti válce, což ze strany USA vyvolalo značnou nevoli. Mezi státy, které se takto odmítli podílet na americké invazi, patří Francie, Německo, Belgie, Lucembursko a posléze se přidalo i Švédsko, Finsko a Rakousko.

Návrh evropské ústavy a následný vývoj

EBOP nezůstala ušetřena komplikací po definitivním zamítnutí evropské ústavy. Především SZBP chybí pozice ministra zahraničí EU, která by měla silnější postavení než dosavadní Vysoký představitel pro SZBP. Zdokonalování vojenských kapacit probíhá nadále na úrovni národních států a nikoliv na úrovni EU, jak navrhovala Ústava. Rozhodovací rovina také nadále zůstává v oblasti národních států. Hlavní bezpečnostně politická rozhodnutí jsou stále v kompetenci národních států, což má za následek přetrvávající obtíže ve vzájemné koordinaci aktivit. Nadále přetrvávají také obtíže s navyšováním vojenských kapacit a angažovaností jednotlivých států v akcích EU.

Dalším testem akceschopnosti EU se stala válka v Libanonu v roce 2006, EU na jedné straně striktně odmítla islámský terorismus, na druhé straně měla i některé výhrady k působení izraelské armády. Avšak unie nebyla pasivní ani rozštěpená, nýbrž dokázala nalézt jednotné stanovisko. Zcela jasně podpořila rezoluci OSN a okamžitě vyčlenila několik desítek tisíc vojáků pro pozorovatelskou misi. Ukázalo se, že i regionální války na Blízkém Východě mají význam pro EU, určující je v této věci především mandát Rady bezpečnosti a důsledná multilaterální spolupráce. Potřebné renomé EU při operacích na podporu stability pomáhají zvyšovat již předešlé úspěšně dokončené mise, jako byla například operace v Kongu nebo v Makedonii.

Aby se mohla EBOP nadále úspěšně rozvíjet, musí se v první řadě vypořádat s několika okruhy problémů. Je třeba vyřešit slabiny ve společném rozhodování, více sjednocovat národní zájmy v rámci SZBP a úspěšně překonat rozpočtovou propast ve vojenských výdajích jednotlivých států. Slabiny jsou především v oblasti hard power kdy nedostatečné výdaje na obranu jsou alespoň kompenzovány úspěchy v oblasti soft power (zejména peacekeeping na Balkáně). Největší vojenské slabiny má EU v nedostatku letadlových lodí, vrtulníků, speciálních sil a zejména velkokapacitních dopravních letounů. EU zaostává i v technologickém vývoji, který není

dostatečně dobře financován. EU také potřebuje vedle EBS i ucelenou vojenskou strategii, která by měla zdokonalit strategickou kulturu uvnitř unie.¹⁴

Jan Eichler ve své stati analyzuje schopnost EU obstát před pěti hypotetickými krizovými situacemi¹⁵, jako je rozsáhlá operace na podporu míru či humanitární intervence vysoké intenzity, či regionální konflikt ohrožující strategické zájmy Unie nebo preventivní zásah proti použití zbraní hromadného ničení až po obranu vlastního území. Dochází k závěru, že EU dokáže naplnit pouze první zmíněný scénář, částečně pak i druhý a třetí. Zcela by však neobstála ve čtvrtém a pátém případě, což pro EU zároveň dvě největší výzvy do budoucna. EU má potenciál stát se aktérem globálního významu, bude to ale běh na dlouhou trať. Základem stále zůstává strategické partnerství EU a USA. Oba aktéři se vzájemně potřebují. Dochází zde k synergii vojenského zaměření USA se schopností EU uspět na poli soft power.

Aktéři SZBP

Aby mohla být SZBP včetně EBOP účinná, potřebuje si určit, jako každá politika, vedle svých cílů také nástroje a mechanismy, které jí pomohou dosáhnout plnoprávného fungování. Předkládám zde stručný přehled funkčního ukotvení hlavních institucí EU v oblasti SZBP respektive EBOP, včetně jejich nástrojů, kterými prosazují tuto politiku.

Evropská rada – nejvyšší orgán EU složený z premiérů a hlav států členských zemí. Určuje hlavní principy dalšího směřování SZBP

Rada EU – Rada se schází na úrovni ministrů jednotlivých resortů. Problematika SZBP spadá do agendy Rady pro všeobecné záležitosti, která je složena především z ministrů zahraničí jednotlivých států.

Vysoký představitel pro SZBP – Je zároveň generálním tajemníkem Rady pro všeobecné záležitosti. Formuluje, připravuje a realizuje politická rozhodnutí unie v oblasti SZBP. Prosazuje zahraniční politiku EU při jednání s představiteli třetích států. Tento post zastává od jeho ustanovení v roce 1999 bývalý generální tajemník NATO Javier Solana.

¹⁴ tamtéž, s. 68

¹⁵ tamtéž, s. 69

Předsednictví EU- Předsednická země se angažuje v oblasti SZBP plněním úkolů schválených Radou. K širšímu zastoupení se dostává SZBP při práci tzv. Trojky, skupiny tří zemí, které po sobě následují v předsedání EU. Trojka formuluje dlouhodobější cíle v oblasti SZBP, než se dají stihnout v době jednoho půlročního předsednictví.

Evropská komise- je plně zapojena do provádění SZBP, spravuje rozpočet a informuje parlament o působení SZBP. Velký vliv má také diplomatická aktivita komise, která je prováděna skrze síť stálých zastoupení ve třetích zemích.

Evropský parlament- konzultuje s předsednictvím základní otázky SZBP zejména v rámci práce významného parlamentního výboru pro lidská práva a SZBP. Schvaluje také rozpočet celé politiky. Dále ratifikuje mezinárodní smlouvy a má kontrolní funkci nad všemi orgány SZBP.

Členské státy- jsou základním článkem SZBP. Spolupráce probíhá na bázi mezivládních jednání. Nadnárodní povaha SZBP je zvláště citlivá ve vojenské oblasti. Jednotlivé státy vždy a za každých okolností rozhodují samy o nasazení svých vlastních jednotek v akcích EU. Nikdo členskému státu nemůže nasazení přikázat.

Zvláštní představitelé – Jedná se o speciální instrument, kdy Rada udělí formální mandát s konkrétním politickým zadáním určité osobě (většinou se jedná o renomované politiky či diplomaty), která je pak ve svém konání odpovědná Vysokému představiteli SZBP. Jenom do roku 2004 měla EU již šest takových to zvláštních představitelů.

Politický a bezpečnostní výbor – vznikl na základě smlouvy z Nice. Nahradil dosavadní Politický výbor. Jeho úkolem je sledovat situaci na mezinárodním poli, adekvátně reagovat na vzniklé situace. Přípravuje stanoviska pro Evropskou radu a dbá na jejich dodržování. Odpovídá za politickou kontrolu a strategické vedení operací v případě vzniklé krize. V realizaci jeho úkolů mu pomáhají ostatní orgány SZBP, především Vojenský výbor, Vojenský štáb a Výbor pro civilní aspekty krizového řízení.¹⁶ Skládá se z představitelů jednotlivých členských zemí. Obvykle se schází jednou za 14 dní v Bruselu.

Vojenský výbor – vznikl společně s Politickým a bezpečnostním výborem jako jeho poradní orgán ve všech vojenských otázkách. Jedná se o nejvyšší vojenský orgán v rámci EU, je tvořen náčelníky generálních štábů EU. V takto vrcholné sestavě se však setkává pouze dvakrát do roka.

¹⁶ http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_92_cs.htm

Většinu agendy mají na starosti zvláštní představitelé generálních štábů členských zemí. Předsedou vojenského výboru je čtyřhvězdičkový generál.

Vojenský štáb- je poradním orgánem Vojenského výboru a Politiko bezpečnostního výboru. Je ho fungování by se dalo shrnout na tři hlavní činnosti: včasné varování, vyhodnocování situací a strategické plánování. Jeho úkolem je pečlivé monitorování mezinárodní situace a v závislosti na tom i strategické plánování vojenských kapacit. Štáb připravuje a dbá na provádění rozhodnutí Vojenského výboru. Vytváří také analýzy a je spojnicí mezi vojenským výborem a vojenskými kapacitami. Je tvořen vojenskými experty jednotlivých zemí.¹⁷

Výbor pro civilní aspekty krizového řízení- byl vytvořen v květnu 2000. Jeho předběžným cílem bylo vytvořit do roku 2003 akceschopné policejní síly rychlé reakce v počtu 5000 policistů, z toho 100 z nich mělo být schopno nasazení do 30 dnů pro plnění celé škály úkolů. Má za úkol zvládnutí krizového managementu během operací. Během vojenských operací koordinuje činnost civilních pracovníků, kteří mají za úkol zabezpečit fungování základních služeb postižených států (např. justice, policie).

Nástroje SZBP

S vývojem SZBP a s ní spojené EBOP se rozvinula také široká paleta různých nástrojů, které umožňují EU co možná nejefektivněji dosahovat jejich cílů. Zmíněnými nástroji jsou:

Společné strategie- Dokumenty, které určují cíle dané politiky, její zdroje a metody jejich dosažení. Schvaluje je výhradně Evropská rada, která také kontroluje míru jejich plnění.

Společné postoje- Jsou vyjádření týkající se vztahů se třetími zeměmi, či konkrétních problémů. Členské státy jsou povinny se takto určené linie držet. Společné postoje jsou vydávány poměrně často, až několik postojů týdně. S vývojem situace se společné postoje revidují. Jedná se o velmi flexibilní instrument.

¹⁷ Nové vojensko-politické orgány Unie - Zvýší efektivitu druhého pilíře?;
http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=467

Společné akce- konkrétní operativní opatření, které má své právní důsledky a může vyžadovat přijetí dodatečných legislativních úprav v členských zemích. Nejvíce takových to společných akcí bylo přijato k situaci na Balkáně a Blízkém Východě.

Mezinárodní dohody- které se týkají problematiky SZBP jsou sjednávány předsednickou zemí za vydatné pomoci Vysokého představitele pro SZBP a jsou následně schvalovány Radou a ratifikovány Parlamentem.

Deklarace (Prohlášení) – může je přijímat Evropská Rada, Rada, či předsednická země. EU v nich vyjadřuje požadavek nebo očekávání vůči třetí zemi či jinému aktérovi. Obsah každého prohlášení je schvalován všemi členy.

Kontakty se třetími zeměmi – mají podobu politického dialogu, nebo diplomatických demarší. Např. o dodržování lidských práv či svobodě tisku.

Přehled vojenských i civilních akcí EU

EBOP má specifické postavení mezi politikami EU, nelze ji chápat jako společnou a koherentní politiku. Na rozdíl od NATO totiž nenabízí přímé záruky kolektivní obrany.¹⁸ EU se dlouhodobě snaží dosáhnout takových vojenských kapacit, které by jí umožnily plnit Petersberské úkoly. Nejviditelnějším projevem budování evropských vojenských kapacit je koncept Bojových uskupení EU (Battle groups). Jedná se o obdobu Síly rychlé reakce NATO. EU tak navazuje na nepřítel úspěšnou iniciativu Helsinského summitu, který chtěl vybudovat kontingent o 60 tisících mužů. Koncept podporuje Evropský hlavní cíl 2010 (smlouvu o rozvoji vojenských schopností). Konceptu předcházela francouzsko-britská iniciativa vyplývající z listopadového summitu v Londýně v roce 2003. Koncept byl definitivně přijat v dubnu 2004 na neformálním setkání ministrů obrany členských zemí. EU se tak zavázala k vytvoření 15 bojových uskupení¹⁹, každé bojové uskupení se skládá z mechanizované jednotky o síle 1500 mužů s plnou leteckou a námořní podporou a patřičným zázemím. V každém okamžiku mají být v pohotovosti minimálně dvě bojová uskupení, schopná realizace dvou odlišných operací. Jednotky musí být schopny vydržet nasazení ve všech možných prostředích po dobu minimálně třiceti dnů. Bojová uskupení jsou tvořeny jednotlivými státy nebo skupinami států na základě mezivládních dohod. Jednotky

¹⁸ Procházka, I. Mise EU a bojová uskupená EU: významný nástroj realizace bezpečnostní politiky, s. 55

¹⁹ Toto číslo není konečné a může se na základě situace měnit.

by měli plnit úkoly v oblasti peacemakingu, operací na předcházení konfliktů, odzbrojování, prosazování embarga, evakuace v nepřátelském prostředí, humanitární operace, zajištění vstupů a výstupů v prostoru operace. Problémem při tvorbě bojových uskupení je zajištění financování ze strany členských zemí, chybí vytvoření přepravních kapacit. Problém je i s vyčleňováním stejných jednotek pro NATO i EU. Stále chybí transparentní mechanismy nasazení.

ČR se zavázala vytvořit bojové uskupení spolu se Slovenskem do roku 2009. Výhledově se diskutuje i o možném bojovém uskupení ČR s Německem kolem roku 2011.

EBOP dosáhla svého maxima právě ve formě realizace vojenských operací. Vojenské operace jsou spolu s policejními a civilně-pozorovatelskými operacemi podmnnožinou Mísí EU. V roce 1999 na summitu v Kolíně bylo rozhodnuto o použití vojenských prostředků buďto samostatně nebo ve spolupráci s NATO (díky smlouvě „Berlín plus“), byly schváleny i orgány a mechanismy této politiky. Od roku 2003 byla realizována řada vojenských operací (viz grafika).

Grafika 1: Přehled realizovaných operací pro hlavičkou EBOP

Overview of the missions and operations of the European Union August 2009

Zdroj: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/mapENAugust09.pdf>

Analýza evropských a českých bezpečnostních dokumentů

Evropská bezpečnostní strategie: Evropa v bezpečném světě

V prosinci roku 2003, půl roku po oficiálním ukončení války v Iráku, byl schválen Evropskou radou dokument Bezpečná Evropa v lepším světě: Evropská bezpečnostní strategie (EBS), který byl předložen a vypracován Vysokým představitelem SZBP Javierem Solanou. Tento dokument vymezil hlavní cíle EU na poli bezpečnosti a obrany, patrná byla především snaha přeměnit EU na aktéra globálního charakteru.

Strategie má tři části. V první představuje globální hrozby, v druhé definuje strategické cíle a v poslední části určuje svůj dopad na chod EU.

Dále se EBS skládá ze dvou rovin – analytické, která definuje největší hrozby; a programové, která předkládá paletu řešení. Důležité je, že žádná z hrozeb není čistě vojenského charakteru, což si vyžaduje komplexní nikoliv čistě vojenské řešení, v tom se postoj EU odlišuje od přístupu USA. V EBS lze vysledovat sedm preventivních směrů působení EU. Jsou to: mezinárodní spolupráce, kontrola finančních zdrojů, prevence teroristických útoků, bezpečnost mezinárodní dopravy, zvládnání důsledků případných úderů, boj proti náborem do teroristických organizací, působení ve třetích zemích, ze kterých mohou pocházet teroristé.²⁰

Je zde patrná snaha EU o vyváženost mezi hard power (zdokonalení vojenských schopností, navýšení počtu vojáků v misích) a soft power (rozšiřování stability, rozvojová pomoc). EU a USA spolu vedou dialog v bezpečnostních otázkách. Jejich vztah není soupeřivý, ale je založen na vzájemné důvěře a spolupráci.²¹ Oba aktéři sdílejí stejné hodnoty a mají také totožné priority. Liší se pouze ve způsobech jejich dosažení. Zatímco USA se koncentrují především na vojenskou sílu, ostatně vydávají na obranu několikanásobně více než všechny země EU dohromady, EU se zaměřuje na kombinaci diplomatických, ekonomických, vojenských a civilních nástrojů. Na rozvojovou pomoc přispívá třikrát větší částkou než USA.²²

Ostatně jako poměrně mladá instituce na mezinárodním poli má ještě „čistý štít“ a je proto aktéry mezinárodních vztahů lépe přijímána než např. USA, což umožňuje EU naplno rozvinout metody soft power, které by nebyly v případě používání jiným, již zavedeným aktérem, tak účinné.²³

²⁰ Eichler J. Cíle a perspektivy EU jako globálního a politického aktéra, s. 56

²¹ tamtéž, s. 56

²² tamtéž, s. 58

²³ tamtéž, s. 59

Vývoj české bezpečnostní politiky po roce 1989 a Bezpečnostní strategie ČR

O vytvoření nějaké formy komplexního bezpečnostního dokumentu usilovala část české bezpečnostní komunity již od počátku 90. let. Slibovala si od něj větší koncepčnost obranné politiky státu zejména v období překotné společenské transformace a problémů spojených s dělením federace a nutnou restrukturalizací vojenských složek. Hlavním hnacím motorem přeměny bezpečnostních složek se stala vidina členství v NATO. Úsilí mnohých bylo dovršeno krátce před vstupem ČR do NATO v roce 1999 přijetím první Bezpečnostní strategie. Ukázalo se však, že naděje do ní vkládané nedokázala naplnit. Nepodařilo se totiž na jejím základě sjednotit politické subjekty ani veřejné mínění, což se zcela jasně projevilo při kosovské krizi, která následovala nedlouho po přijetí Bezpečnostní strategie. Bezpečnostní strategie byla ještě poté dvakrát modifikována a doplněna v letech 2001 a 2003. Paradoxem se stalo, že pokaždé když byla přijata nová podoba bezpečnostní strategie, došlo k nějaké nečekané bezpečnostní události, ať už to byli teroristické útoky na USA v roce 2001 nebo vstup do EU, která učinila čerstvě přijatou strategii částečně neaktuální.²⁴

Problémy a chaos, který panoval v oblasti bezpečnostních složek v devadesátých letech, nejsou pouze důsledkem neexistence platné bezpečnostní strategie a sama strategie také není samospasitelná. Bezpečnostní sektor se proto po jejím přijetí neubráníl problémům. Svůj vliv měl i dlouhodobý nezájem politických špiček, pro které nebyl obranný sektor prioritou.²⁵ Bezpečnostní strategie slouží především jako rámcový dokument, který sice není právně závazný, ale zato předkládá ucelený pohled na postavení ČR v bezpečnostní politice. Je to také klíčový dokument, podle kterého se dlouhodobě řídí vedle armády také policie, složky integrovaného záchranného systému či zpravodajské služby.

Zatím poslední a stále platná Bezpečnostní strategie byla přijata vládou v prosinci roku 2003. Vláda reagovala na akutní bezpečnostní výzvy a přizpůsobila a rozšířila původní strategii z roku 1999, která byla již jednou revidována v roce 2001. Formulování strategie předcházela také odborná debata v rámci bezpečnostní komunity.

Jak už bylo řečeno, Bezpečnostní strategie je základní dokument bezpečnostní politiky státu. Navazují na něj poté dílčí bezpečnostní dokumenty jako je např. Vojenská strategie či Koncepce zahraniční politiky. Dokument byl zpracován vládou za přispění Kanceláře prezidenta republiky a

²⁴ Nová bezpečnostní strategie ČR; <http://www.cdk.cz/tp/clanky/179/nova-bezpecnostni-strategie-ceske-republiky/>

²⁵ tamtéž

Parlamentu na principu nestrannosti. Rámec pro vypracování takového dokumentu byl dán ústavním pořádkem a závazky ČR v mezinárodních organizacích. V pěti kapitolách tak jsou definovány základní pojmy a postoje české bezpečnostní politiky.

Na základě Bezpečnostní strategie ČR byla Ministerstvem obrany formulována Vojenská strategie ČR. Jedná se o dílčí bezpečnostní dokument, který tvoří soubor základních principů obrany státu a směřování vývoj ozbrojených sil. První takováto strategie byla vydána v roce 1997, její stěžejní myšlenkou byla příprava ozbrojených sil pro vstup do Severoatlantické aliance. Vojenská strategie byla dále obměněna v letech 1999, 2002, 2004 a naposledy v roce 2008. Strategie se soustředily především na rozvoj armády v takovém směru, aby mohla co nejlépe plnit úkoly NATO. Jednotlivé strategie byly přijímány na základě změn v bezpečnostním prostředí, ať už se jednalo o vstup ČR do NATO, teroristické útoky na USA či válku v Iráku.

Zatím poslední Vojenská strategie byla schválena vládou 23. 7. 2008. Dokument je členěn do několika směrů. Zabývá se jak strategií obrany, tak i politicko-vojenskými cíli či rozvojem schopností a výstavby ozbrojených sil. Strategie jasně pojmenovává svá východiska:

Vojenská strategie vychází z hodnocení současného stavu a předpokládaného vývoje globálního bezpečnostního prostředí, z bezpečnostních zájmů a z principů obranné politiky obsažených v Bezpečnostní strategii ČR a ze zahraničně-politické orientace ČR. Opírá se o základní principy Strategické koncepce Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO), na ni navazující Soubornou politickou směrnicí NATO a Evropskou bezpečnostní strategii Evropské unie (EU).²⁶

Definice pojmu bezpečnost

Evropská bezpečnostní strategie ve svém textu pojem bezpečnosti explicitně nedefinuje. Mezi řádky lze, ale nalézt jeho nepřímé určení. Bezpečnost je *základní podmínkou rozvoje. Konflikty nejenže ničí infrastrukturu, včetně vnitřní struktury samotné společnosti, ale vedou i k růstu kriminality, odrazují investory a znemožňují normální hospodářskou aktivitu.*²⁷ Unie vnímá z hlediska bezpečnosti i proces rozšiřování. *Integrace nově přistoupivších států zvyšuje naši bezpečnost.*²⁸ Dále je *bezpečnost a prosperita stále více závislá na efektivním systému mnohostranné spolupráce.*²⁹ *Nejlepší pojistkou bezpečnosti je svět dobře spravovaných demokratických států.*³⁰

²⁶ Vojenská strategie ČR 2008, str. 2

²⁷ Evropa v bezpečném světě: Evropská bezpečnostní strategie:, 2003, s.2

²⁸ tamtéž, s. 5

²⁹ tamtéž, s. 6

³⁰ tamtéž, s.6

V první kapitole české bezpečnostní strategie jsou popsána hlavní východiska bezpečnostní politiky, kde je bezpečnost popsána jako *žádoucí stav, kdy jsou na nejnižší míru snížena rizika pro ČR plynoucí z hrozeb vůči obyvatelstvu, svrchovanosti a územní celistvosti, demokratickému zřízení a principům právního státu, vnitřnímu pořádku, majetku, životnímu prostředí, plnění mezinárodních bezpečnostních závazků a dalším definovaným zájmům*.³¹Bezpečnostní politika je pak souhrnem opatření k dosažení bezpečnosti. Toho lze dosáhnout aktivní a preventivním působením na základě komplexního přístupu. Pojem bezpečnosti se rozšiřuje i na do té doby nezahrnované pojmy. Proto je výkonnost hospodářství důležitým předpokladem k zajištění bezpečnosti. Bezpečnostní politika vychází z klíčového principu nedělitelnosti bezpečnosti. Bezpečnost ČR tak nelze oddělovat od bezpečnosti evropského respektive transatlantického prostoru. Proto má ČR zájem na posilování role OSN a udržení jednoty v transatlantických vztazích v rámci NATO. ČR dává přednost aktivnímu předcházení ozbrojeným konfliktům. Na základě členství v NATO a závazkům ČR v rámci systému kolektivní bezpečnosti, se ČR zavázala vybudovat plně profesionální armádu schopnou plnit úkoly v rámci misí EU a NATO.

Východiska bezpečnostních strategií

Východiska evropské bezpečnostní politiky

Globalizace přináší vedle pozitivních výzev, které vedou k většímu rozvoji a prosperitě, také své hrozby. Ke slovu se dostávají především nestátní skupiny, které jsou dobře organizované a dokáží využít veškeré příležitosti, které jim globalizace nabízí, k ohrožení ostatních aktérů mezinárodní politiky. K čím větší propojenosti infrastruktury dochází, tím je celý systém zranitelnější. Hrozbou je také chudoba a nemoci. Polovina lidské populace na zemi (3 mld.) musí vyžít pouze se 2 eury na den. Ročně zemře v důsledku hladu a podvýživě 45 milionů lidí. Šíření nemoci AIDS způsobuje rozpad celých společností. Subsaharská Afrika, je tak v důsledku těchto katastrof chudší, než byla před deseti lety. V budoucnu lze očekávat rozšíření hrozeb o boj o vodu, který může podnítit další konflikty a migraci. Hlavním předpokladem opětovného rozvoje je v tomto případě bezpečnost.³²

³¹ Bezpečnostní strategie ČR 2003, s. 4

³² Evropa v bezpečném světě: Evropská bezpečnostní strategie, 2003, s. 2

Problémem je také energetická bezpečnost, EU je z 50% závislá na dovozu energie a surovin ze zahraničí. Většina takto dovážená energie pochází z nestabilních oblastí Perského zálivu, Ruska a severní Afriky.³³

Východiska české bezpečnostní politiky

Podle české bezpečnostní strategie zůstávají aktéry mezinárodních vztahů nadále národní státy, dochází ale k posilování vlivu nevládních aktérů, a to zejména díky postupující globalizaci. Proto je nezbytná existence mezinárodních organizací a také udržení jejich renomé. V tomto ohledu je nutná reforma OSN. Postavení ČR se změnilo, je členem NATO a chystá se vstoupit do EU, tím pádem se ČR stává vnitrozemským státem obklopeným svými spojenci, čímž se zvyšuje její bezpečnost. Na druhé straně stouplo riziko teroristického útoku na našem území. NATO zůstává základním pilířem bezpečnostní architektury. Princip kolektivní bezpečnosti zůstává neměnný. Musí se však adaptovat na nové podmínky jako je terorismus a šíření ZHN. Na významu získává i EU, která buduje vojenské kapacity pro zvládnání tzv. petersberských misí. Klíčové jsou také partnerské vztahy s ostatními zeměmi, které přispívají k šíření stability. Významné je členství v mezinárodních organizacích typu OBSE či WTO.³⁴

ČR vychází při zajištění bezpečnosti z výkonnosti českého hospodářství a vysoké míry mezinárodní spolupráce, která tak určují možnosti státu v této oblasti. Důležité pro bezpečnost je i zajištění fungování demokracie a principů právního státu.³⁵ ČR má zájem na posilování role OSN a udržení jednoty v transatlantických vztazích v rámci NATO. ČR dává přednost aktivnímu předcházení ozbrojených konfliktů. Na základě členství v NATO a závazkům ČR v rámci systému kolektivní bezpečnosti, se ČR zavázala vybudovat plně profesionální armádu schopnou plnit úkoly v rámci misí EU a NATO.

Přestože lze s velkou pravděpodobností vyloučit rozsáhlý vojenský útok na české území, i tak se bezpečnostní situace zhoršila. Narostlo riziko hrozeb asymetrické charakteru, prováděných nestátními aktéry, jedná se především o terorismus, který má díky postupující globalizaci zásadní dopad.³⁶

³³ tamtéž, s.2

³⁴ Bezpečnostní strategie ČR, kapitola IV., s. 5

³⁵ tamtéž, b.7, s. 5

³⁶ tamtéž b. 12, s. 6

Hlavní hrozby

Bezpečnostní hrozby definované EBS

Jako hlavní hrozby evropské bezpečnosti evropská strategie definuje³⁷:

Terorismus, ve spojení s náboženským extremismem se jeví jako zvláště nebezpečný. Jeho příčiny jsou však komplexní.

Šíření zbraní hromadného ničení; mezinárodní smlouvy napomohly zpomalit jejich proliferaci. Nová bezpečnostní situace však může vyvolat nové závody ve zbrojení, zejména na Blízkém Východě. Extrémní hrozbou je situace, kdy by se zbraně hromadného ničení dostaly do rukou teroristů. Poté by byla malá organizovaná skupina schopna udeřit s takovou silou, která byla doposud přičítána pouze národním státům a jejich armádám.

Regionální konflikty; zvyšuje se počet konfliktů uvnitř států. Jenom od roku 1990 zahynuly v důsledku válek 4 miliony lidí. I když se to nezdá, tyto konflikty v konečném důsledku ohrožují stabilitu svého okolí respektive i EU. Jejich řešením lze proto předejít novým těžko definovatelným hrozbám.

Selbání státu; státy, kde dojde v důsledku nepokojů, či špatné hospodářské situace ke zhroucení základních institucí, se pak stávají útočištěm teroristickým skupin a semenišťem organizovaného zločinu.

Organizovaný zločin; Evropa je prvořadým cílem organizovaného zločinu. Zisky, které plynou z výnosů trestné činnosti a pomáhají destabilizovat slabé státy. Vedle pašování drog, lidí a zbraní dochází i k vzestupu námořního pirátství.

Bezpečnostní hrozby podle bezpečnostní strategie ČR

Bezpečnostní strategie ČR popisuje aktuální trendy v bezpečnostním prostředí, které dělí na hrozby a rizika. Hrozbami se myslí fenomény, které mají potenciál ohrozit bezpečnost. Riziko je definováno jako určitá pravděpodobnost, že dojde k ohrožení bezpečnosti.³⁸

Jako hlavní původci rizik jsou označováni nestátní aktéři s vazbou na totalitní či diktátorské režimy. V tomto případě je velmi těžké předvídat bezpečnostních hrozeb. 11. září 2001 ukázalo,

³⁷ Evropa v bezpečném světě: Evropská bezpečnostní strategie, s.2-3

³⁸ Bezpečnostní strategie ČR 2003, b. 26, s. 9

že teroristé působí globálně a koordinovaně. Roste také riziko získání jaderných zbraní některým z nestátních aktérů či nespolehlivých států.

Organizovaný zločin se stává stále agresivnějším a propracovanějším. Využívá stále sofistikovanějších metod a proniká do nových oblastí kriminality (např. softwarové pirátství). Dochází i k propojování organizovaného zločinu a teroristických skupin. Organizovaný zločin se také často uchyluje k finanční kriminalitě a riziko jeho působení na území ČR trvá.³⁹

Významným negativním fenoménem ve všech zemích světa je korupce, jejímž významným šířitelem je organizovaný zločin. Riziko korupce je v ČR nepříjemně vysoké.⁴⁰

Ke vzniku hrozeb také přispívá ekonomická nevyváženost mezi bohatým Severem a chudým Jihem, která má za následek soupeření o přírodní zdroje, což může vést v některých oblastech až k bojům o vodu. Klimatické změny mohou vyvolat riziko živelných pohrom. Velkou hrozbou může být také rychlé šíření nových chorob a neočekávané průmyslové či přírodní katastrofy.⁴¹

Strategické cíle a zájmy

Cíle evropské bezpečnostní strategie

Ve druhé části dokumentu Unie popisuje své strategické cíle, člení je na reakce na hrozby, posilování bezpečnosti EU a budování multilaterálního mezinárodního řádu.

EU reagovala okamžitě na přicházející hrozby.⁴² Již po teroristických útocích z 11. září 2001 přistoupila EU k přijetí nezbytných kroků pro boj s terorismem. Byl zaveden tzv. eurozatykač a podniknuty kroky pro zastavení financování terorismu. EU navázala bližší spolupráci s USA ve zpravodajské oblasti.

EU dlouhodobě zastává politiku nešíření zbraní hromadného ničení a v tomto ohledu podporuje činnost Mezinárodní agentury pro atomovou energii.

V oblasti posilování bezpečnosti nejen EU se unie také významně podílí na řešení regionálních konfliktů.⁴³ A to nejen těsné blízkosti svých hranic, jako je mise na Balkáně, ale i v mnohem vzdálených oblastech, jako je mise v Afghánistánu nebo v Kongu. Důležité jsou také vzájemné vztahy s Ruskem. Úspěch evropské politiky závisí na úspěchu prováděných akcí, jenom tak lze získat potřebnou důvěru a respekt v mezinárodních vztazích.

³⁹ tamtéž, b. 32, s. 10

⁴⁰ tamtéž, b. 33, s. 10

⁴¹ tamtéž, b. 34- 37, s.10

⁴² Evropa v bezpečném světě: Evropská bezpečnostní strategie, s.4

⁴³ tamtéž, s. 5

EU svoji strategii definuje několika směry. V globálním světě jsou vzdálené hrozby stejným rizikem jako hrozby v bezprostřední blízkosti. EU se proto musí zaměřit na budování bezpečnosti ve svém sousedství, klíčová je stabilizace situace na Balkáně a úspěšné vyřešení izraelsko-arabského konfliktu, ale také udržení hospodářské stability ve Středomoří.⁴⁴

EU musí vést boj proti terorismu komplexně s využitím koordinace postupů v různých oblastech. Žádná z hrozeb obsažených v EBS včetně terorismu není čistě vojenské povahy, proto zde nelze využít dosavadního ustáleného postoje posíleného Studenou válkou, že rozhodující je odstrašující síla armády. Na tyto nové hrozby nelze odpovídat pouze jenom vojenskými prostředky, ale vždy v součinnosti s civilním sektorem.

EU se musí zasadit o budování takového mezinárodního řádu, který bude založen na principu účinné mnohostranné spolupráce - multilateralismu, který spočívá na posilování dosavadních principů spolupráce v rámci širokého okruhu mezinárodních organizací.⁴⁵

Na závěr Javier Solana shrnuje všechny stávající hrozby i adekvátní odpovědi na ně a definuje ambiciózní cíl EU, jako vedoucího globálního hráče. *„Žijeme ve světě nových hrozeb, ale také nových příležitostí. Evropská unie má potenciál k tomu, aby se významnou měrou zapojila jak do boje s uvedenými hrozbami, tak do využívání zmíněných příležitostí. Aktivní a schopná Evropská unie by mohla v budoucnu výrazně ovlivňovat celosvětové dění, a přispět tak k formování účinného systému mnohostranné spolupráce, která učiní svět spravedlivějším, bezpečnějším a jednotnějším“*.⁴⁶

Bezpečnostní zájmy ČR

Další kapitola definuje české bezpečnostní zájmy. Dělí je na tři základní skupiny podle jejich priority. Rozlišuje zájmy životní, strategické a další významné. Životním zájmem ČR je *zajištění existence ČR, její suverenity, územní celistvosti a politické nezávislosti; dále pak je životním zájmem obrana demokracie a právního státu a ochrana základních lidských práv a svobod obyvatel. Ochrana životních zájmů státu a jeho občanů je základní povinností vlády ČR*.⁴⁷ Jako druhé jsou zmiňovány strategické zájmy, jejichž naplňování slouží k ochraně výše zmíněných životních zájmů. Jsou jimi především bezpečnost a stabilita, zachování rozhodující role OSN, pevná transatlantická vazba, rozvíjení obranných schopností NATO a EU, rozvíjení role OBSE, potírání terorismu, snižování rizika proliferace ZHN, eliminace organizovaného zločinu, snížení rizika napadení ČR raketami dlouhého doletu, podpora regionální spolupráce, zajištění ekonomické bezpečnosti ČR,

⁴⁴ tamtéž, s. 5

⁴⁵ tamtéž s.6

⁴⁶ tamtéž, s. 9

⁴⁷ tamtéž, s. 6

zachování obranného průmyslu a podpora demokracie a svobody ve světě. Dalšími zájmy, které mají podpořit jak strategické tak životní zájmy je snížení ekonomické nerovnováhy ve světě, ochrana životního prostředí, snižování kriminality, potlačování extremismu, zvyšování efektivity státních institucí a prevence nebezpečných jevů.

Prostředky bezpečnostní politiky

Dopady EBS na EU

V poslední části evropské strategie Javier Solana nastiňuje dopad své strategie na evropskou politiku. EU musí být aktivnější, soudržnější a akceschopnější. Sedmadvacítka států ročně vynakládá na obranu 160 mld. euro, měla by proto být schopna vést i několik operací současně. Zároveň je potřeba navýšit potřebné personální i materiální kapacity, především pro zvládnutí vojenských i civilních misí. Důležité je i zkvalitnit vzájemné sdílení relevantních zpravodajských informací mezi členskými státy. Neméně důležitá je spolupráce s dosavadními partnery EU, klíčová je v tomto ohledu transatlantická vazba na jedné straně a spolupráce s Ruskem na straně druhé. „*Smysl Společné zahraniční a bezpečnostní politiky a Evropské bezpečnostní a obranné politiky spočívá ve společném postupu, který nás činí silnějšími.*“⁴⁸

Strategie prosazení vlastních zájmů ČR

Strategii prosazování bezpečnostních zájmů ČR představuje další obsáhlá kapitola české strategie⁴⁹. V oblasti zahraniční politiky by měla ČR aktivně prosazovat svoje zájmy v rámci bilaterálních a multilaterálních dohod. ČR se plně angažuje v NATO a zároveň se začleňuje do struktur EBOP. Podporuje vedení operací podle mechanismu spolupráce mezi EU a NATO. Pokud selže prevence, je ČR připravena se zapojit do případných donucovacích akcí. ČR je připravena se připojit k případným obranným systémům proti ohrožení balistickým útokem. Dále ČR podporuje šíření demokracie a základů právního státu ve světě. Usiluje také o posílení mezinárodní ekonomické spolupráce, odstraňování překážek a otevírání trhů skrze fungování mezinárodních organizací. Vyvíjí úsilí o prosazení a dodržování norem mezinárodního práva. V oblasti obranné politiky prosazuje ČR komplexní pojetí obrany s poukazem na nedělitelnost

⁴⁸ tamtéž s. 8

⁴⁹ Bezpečnostní strategie ČR 2003, kap. V., s. 11

jejich aspektů. Základem obranné struktury je členství v NATO. Fungování českého obranného společenství je formulováno s ohledem na toto stěžejní členství. Hlavním nástrojem obranné politiky jsou ozbrojené síly ČR. Tyto síly plní vedle základních úkolů ochrany území také speciální úkoly vyplývající z členství v mezinárodních organizacích. ČR se v rámci NATO specializuje na výstavbu a jednotek ochrany před působením ZHN. Armáda má ale vyčleněné jednotky také pro nasazení v systému protivzdušné obrany a v rámci sil rychlé reakce.⁵⁰ S tím je spojená také pokračující profesionalizace české armády, která je jedním z předpokladů pro správné plnění úkolů, ke kterým se ČR zavázala. V oblasti vnitřní bezpečnosti se na zajištění bezpečnosti podílejí všechny složky bezpečnostního systému. ČR aktivně bojuje proti všem formám terorismu. Snaží se soustavně zvyšovat účinnost zpravodajských služeb. Vytváří úsilí pro ztížení praní špinavých peněz a potírání korupce. Bojuje proti nelegální migraci. Zároveň rozvíjí systém krizového plánování a krizových řešení. Co se týče hospodářské politiky, ta eliminuje rizika v ekonomice a zajišťuje zdroje nutné k bezpečnosti země. ČR bude usilovat o minimalizaci zdrojů, které by mohly vést k bezpečnostním rizikům. S tím souvisí i snaha o minimalizaci závislosti na zdrojích pocházejících z nestabilních oblastí.

Strategie obrany ČR

V oblasti strategie obrany je hlavním cílem, aby ČR byla schopná předcházet možným hrozbám na základě mezinárodní spolupráce. Obranná politika je založena na členství v NATO a EU. ČR také podporuje působení organizací, které vedou k posilování důvěry a bezpečnosti ve světě (OSN, OBSE). Jediným efektivním způsobem zajištění obrany českého území je aktivní účast v kolektivním systému obrany NATO, který se opírá o silnou transatlantickou vazbu. Aktivní působení ve vojenských operacích mimo území ČR i států NATO a EU se tak stává hlavním zajištěním bezpečnostních zájmů ČR. To si žádá potřebu investovat zdroje právě do složek podílejících se na mezinárodních operacích.⁵¹

Zajímavá je i zmínka o tom, že *vzhledem k pokračujícímu šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů, včetně balistických raket, se ČR v duchu Severoatlantické smlouvy zapojuje do mezinárodních projektů obrany proti této hrozbě, představované především balistickými střelami nesoucími zbraně hromadného ničení.*⁵² Jedná se o problematiku výstavby prvků americké protiraketové obrany ve vojenském prostoru v Brdech. V rámci politicko - vojenských silů jsou jednotky armády ČR nasazovány mimo české území výhradně v případě širšího úsilí mezinárodního společenství. Armáda vyčleňuje jednu

⁵⁰ Rotrekl, R. Praktická účasť ČR na evropské bezpečnostní a obranné politice, vyčlenění sil pro EU, s. 60

⁵¹ Vojenská strategie 2008, b. 9, s.4

⁵² tamtéž, b. 8, str. 4

mechanickou brigádu středního typu pro nasazení v souladu s článkem 5 Washingtonské smlouvy. Při velkém konfliktu však počítá armáda s nasazením všech sil včetně znovuzavedení branné povinnosti.⁵³

Mnohem větší pravděpodobnost vojenského nasazení přichází v případě akcí mimo článek 5.

Armáda je připravena pro tyto operace nabídnout široké spektrum jednotek až do velikosti brigádního uskupení. Armáda je schopna poskytnout i speciální jednotky, experty na výcvik. Důležitá je i podpora civilních orgánů v krizových situacích. Na území ČR se plně zapojuje do podpory integrovaného záchranného systému.⁵⁴

Rozvoj schopností AČR

V oblasti rozvoje schopností a výstavby ozbrojených sil se velení Armády ČR soustředí na to, aby rozvoj ozbrojených sil vyhovoval potřebám, které vyplývají se zapojením armády do sil Severoatlantické aliance a EU. Což především znamená potřebu modernizovat zastaralé vybavení a ustanovit takové procesní a strukturální mechanismy, které povedou k co největší efektivnosti fungování ozbrojených složek. Vojenské jednotky by měly být budovány tak, aby se jednalo o jeden soubor sil, který bude účelný, nasaditelný mimo území ČR a schopný plné součinnosti s ostatními spojenci. Jednotlivé jednotky jsou budovány tak, aby v případě potřeby mohly utvářet jednotlivá úkolová uskupení. Armáda musí mít schopnost široce koordinovat své aktivity s civilním sektorem a využívat výhod mezinárodní spolupráce při vývoji a výcviku svých sil. Základem úspěšného naplnění vojenské strategie je kvalitní a vysoce motivovaný vojenský personál, armáda proto musí vytvořit takové podmínky, aby dokázala tyto lidi ve svých službách udržet.⁵⁵

Vztah EU a NATO v oblasti bezpečnostní politiky

Vztah mezi EBOP a NATO se stal rovinou, která byla v rámci mezinárodního společenství široce diskutována. Na jedné straně zde od počátku devadesátých let probíhala diskuse o významu NATO po pádu bipolárního světa, jejímž plodem byla i Evropská bezpečnostní a obranná identita, která se snažila podnítit evropské státy ke vzájemné spolupráci v obranném sektoru, aby tak Evropa mohla posílit své schopnosti a Aliance nemusela být odkázána pouze na dominantní vojenskou roli USA. V souvislosti s tím došlo ve vývoji evropské integrace

⁵³ tamtéž b.12

⁵⁴ tamtéž, b. 13, s. 5

⁵⁵ tamtéž s. 8

k ustanovení SZBP a z ní vyplývající EBOP. Již od počátku zde byla patrná snaha o co nejtěsnější spolupráci s NATO na základě transparentnosti a vzájemných konzultací. EU povede vlastní operace tam, kde se NATO nebude angažovat jako celek, principu „NATO first“ se totiž některé státy brání.⁵⁶ NATO ocenilo snahu EU posílit svůj obranný potenciál a vyhnout se duplikacím. NATO podalo EU pomocnou ruku přijetím úmluvy Berlín plus, která umožňuje EU použít plánovací a velící kapacity NATO pro realizaci svých misí, čehož EU zejména ve svých počátečních misích hojně využívá. Objevily se také požadavky na plné sloučení těchto mezinárodních organizací a vytvoření jednotné bezpečnostní organizace. V roce 2003 uzavřelo NATO s EU rámcovou dohodu, která vymezovala veškeré relevantní dokumenty týkající se vzájemných vztahů, tato dohoda umožnila i lepší výměnu utajovaných informací. Byla také ustavena *EU- NATO Capability group*, která měla zajistit co nejefektivnější využití vzájemných prostředků v oblasti plánování a realizace operací. Měla tak zabránit případnému dublování aktivit.⁵⁷

Přes tyto konkrétní úspěchy však nadále přetrvávají i počáteční pochybnosti. Řada členů NATO totiž není členy EU a naopak, což sebou nese značné problémy, zejména při vzájemné komunikaci. Problematická je v tomto případě spolupráce při výměně utajovaných informací. Značná obava také panuje z dublování vojenských struktur a jednotek EU a NATO. Přestože se členské státy všemožně ujišťují o snaze zabránit zdvojování. V případě ČR a řady ostatních států jsou pro akce NATO a EU vyčleněny totožné vojenské jednotky.

Postoj ČR ke vztahu NATO – EU

Jak vyplývá z bezpečnostní a Vojenské strategie, ČR na jedné straně silně podporuje transatlantickou vazbu a přítomnost USA v Evropě a na druhé straně se zasazuje o plný rozvoj EBOP v blízké spolupráci s NATO. Co se týče rozdílného členství v těchto mezinárodních organizacích, Miroslav Mareš upozorňuje, že rozdílné členství sice přináší problémy, ale vývoj ještě nekončí a situace nadále postupuje. Vytvářejí se stále nové a efektivnější mechanismy spolupráce. Plná integrace obou organizací však není na pořadu dne.⁵⁸

ČR vidí jako základ své obrany spolupráci v rámci NATO, podporuje úsilí o co nejužší spolupráci NATO a EU ve všech oblastech, kde je to vhodné. Cílem je praktická a dlouhodobá implementace smlouvy Berlín plus a snaha zabránit vytváření duplicit ve vojenské oblasti.⁵⁹

⁵⁶ Borovec, Z. Politické aspekty účasti ČR v EBOP, s. 32

⁵⁷ tamtéž, s. 34

⁵⁸ Mareš, M. Integrace bezpečnostních organizací v Euroatlantickém prostoru? In: Dančák, 2001

⁵⁹ Bezpečnostní strategie ČR 2003, bod 20-21, s.8

Promítnutí EBOP do české bezpečnostní politiky

ČR se vstupem do EU jednoznačně přihlásila k SZBP a EBOP, proto koncipuje svoji bezpečnostní politiku v intencích EU a Evropská bezpečnostní strategie je tak vodítkem a mantinelem národní bezpečnostní strategie.⁶⁰

EBS je deklaratorní dokument, obsahuje však i analýzu rizik a hrozeb, které jsou natolik provázané, že jim nelze čelit pomocí jednotlivých států, ale je nutné vyvinout společné a koordinované úsilí. Globální hrozby vyplývají z ekonomické nerovnoměrnosti ve světě, která implikuje nebezpečí pandemií, chudoby, hladomoru či energetické závislosti. Strategie předpokládá, že přímý vojenský útok proti EU je nepravděpodobný, za to diverzifikované hrozby, které jsou méně předvídatelné a viditelné, Evropu reálně ohrožují. Jedná se o mezinárodní terorismus, proliferaci ZHN, zhroucené státy, organizovaný zločin. EU proto deklaruje možné směry společného postupu, jako je budování bezpečného sousedství, posilování mezinárodního pořádku na základě unilaterálního přístupu, zefektivnění a posílení vojenských a policejních kapacit, koherentní SZBP a úzká spolupráce s partnery.⁶¹

EBS se s Českou republikou shoduje ve stejném vidění bezpečnostní situace. ČR v oblasti bezpečnostní politiky vstřícně přijala legislativní opatření EU. Nejde pouze o zjednodušené přijímání norem, nýbrž je zde vzájemná shoda co se rizik i způsobu jejich řešení týče. O ochotě ČR efektivně spolupracovat s EU svědčí i fakt, že řadu opatření přijala ČR již před přijetím EBS. EU má ambici stát se globálním hráčem, již nyní je celosvětově významným ekonomickým aktérem. Solidarita vede EU k angažovanosti na poli rozvojové pomoci třetímu světu.⁶² Je to mocný nástroj soft security.

ČR byla ještě před vstupem do EU zapojena do řady projektů pomoci třetímu světu a také projektů na podporu a šíření demokracie v nedemokratických státech, tyto projekty ČR rozvíjí a nadále v nich pokračuje. Pomoc ČR však nedosahuje ani průměrné evropské výše a neodpovídá ani závazkům samotné ČR. Výdaje na rozvojovou pomoc činí 0,11% HDP, přičemž vyspělé státy se zavázaly pomáhat minimálně 0,7 % HDP. Podle měřítek OSN zaujímá ČR v žebříčku nejrozvinutějších zemí světa 34. pozici. Do roku 2010 plánuje ČR zvýšit výdaje na rozvojovou pomoc až do výše 0,17 % HDP, stále to však není dostatečné číslo. Rozvojové projekty se

⁶⁰ Frank, Libor. Evropská bezpečnostní strategie a její promítnutí do tvorby a realizace české bezpečnostní politiky. s. 55

⁶¹ tamtéž., s. 55

⁶² tamtéž., s. 56

realizují v Angole, Zambii, Vietnamu, Mongolsku, Jemenu, Moldávii a v Balkánských republikách.⁶³

EU vidí záruku prevence konfliktů a krizových situací v aktivní podpoře a šíření demokracie ve světě. ČR je v této oblasti velmi aktivní a profiluje se jako zastánce demokratických hnutí a opozic v nedemokratických režimech jako byla např. Bosna, Bělorusko, Gruzie, Irák, Kuba, Moldávie, Srbsko, Černá Hora či Ukrajina. Problémem však nadále zůstává vynakládat na tuto oblast dostatečné množství prostředků.⁶⁴

EBS vnímá rostoucí sociální, ekonomické a demografické rozdíly jako výzvu, ale zároveň definuje klíčové hrozby. V oblasti mezinárodního terorismu ČR již v 90. letech koordinovala svoje úsilí zaměřené na potírání a prevenci terorismu společně s EU. V roce 92 se připojila k Evropské konvenci o potlačování terorismu a po roce 2001 své úsilí ještě znásobila. Velmi pružně reagovala a na národní úrovni přijala řadu opatření v souladu s unijní legislativou. Přihlásila se k závěrům Společného postoje Rady EU pro užití zvláštních opatření pro boj s terorismem v roce 2001 a aplikovala řadu legislativních úprav a norem umožňující efektivní mezinárodní spolupráci při stíhání pachatelů. ČR se také zapojila do aktivit Europolu a Eurojustu, do boje proti financování a logistické podpoře terorismu i do zesílené spolupráce zpravodajských služeb a výměny informací. Spolupráce českých zpravodajských služeb s jejich evropskými partnery již zabránila konkrétním připravovaným teroristickým útokům na území EU.⁶⁵

V případě proliferace zbraní hromadného ničení roste počet států schopných tyto zbraně získat, dokonce se objevilo nebezpečí získání ZHN i nestátním subjektem. EU se proto snaží posílit bezpečnostní režimy v rámci OSN a dialogu USA a Ruska. Využívá širokou škálu nástrojů od diplomacie přes posilování preventivních opatření, užší spolupráci až po účinnou zpravodajskou činnost. ČR zastává v této otázce dlouhodobě konzistentní postoj. Plně se zapojila do mezinárodní spolupráce zaměřené na eliminaci rizika této hrozby.⁶⁶

Nebezpečím regionálních konfliktů jsou především míněny oblasti v blízkosti EU. Avšak možná je i angažovanost v odlehlých oblastech. ČR se podílí na veškerých aktivitách EU v této oblasti, zapojila se již v rámci Paktu stability a do současnosti působila v řadě vojenských a policejních misí zejména v oblastech Balkánu. Hrozba regionálních konfliktů vede EU k budování vlastních vojenských kapacit, které jí umožní prosadit svůj zájem v krizových oblastech. Byl přijat Evropský základní cíl 2010, který počítá s vytvořením konceptu battlegroup. ČR přijala závazek vytvořit společnou bojovou skupinu se Slovenskem do roku 2009.⁶⁷

⁶³ tamtéž, s. 56

⁶⁴ tamtéž, s. 57

⁶⁵ tamtéž, s. 57

⁶⁶ tamtéž, s. 58

⁶⁷ tamtéž, s. 58

Zhroucené státy znamenají problém především v Africe a Asii. Státy s nefungující strukturou a orgány vedou ke zločinnosti a anarchii a posléze k humanitární katastrofě. Pro ČR se jedná spíše o okrajový zájem, přesto se angažovala v rámci OSN a NATO na stabilizačních operacích v Afghánistánu a Bosně a Hercegovině.⁶⁸

Evropa je primárním cílem organizovaného zločinu. Tento problém se týká i ČR, která je v případě migrace významnou tranzitní zemí, proto se plně zapojila do evropských projektů spolupráce Europol a Eurojust.

Společný boj proti bezpečnostním hrozbám je hlavním poselstvím EBS, jedná se o „*nelehké úsilí v budování schopností a instrumentů a postupů pro koncipování a výkon bezpečnostní politiky nadstátního a nadnárodního charakteru, ovšem v úzké koordinaci s národní úrovní členských států a při respektování jejich zájmů, potřeb a limitů.*“⁶⁹

ČR si je vědoma klíčového významu působení v rámci EU, k prosazování českých národních zájmů, zejména prosperity a bezpečnosti. ČR zastávala tzv. akomodační politiku – vyvíjela tlak na dílčí změny v rámci unie, které jsou v souladu s národními zájmy, avšak nejsou prosazovány radikálně, snaha koherence zastávaného postoje se širším unijním postojem. ČR představuje bezproblémový a širší spolupráci nakloněný členský stát, který se nebrání opatřením nadnárodního charakteru. Bezpečnostní a obraná politika se však primárně orientuje na NATO, je však koncipována a prováděna ve značném souladu se SZBP, její specifikace vychází z národních zdrojových omezení, nikoliv z nedostatku politické vůle při negociacích na unijní úrovni. Realistický a racionální přístup je obsažen i v koncepci směřování ČR v rámci EU – ČR bude postupovat při prosazování SZBP v souladu se svými hlavními tematickými a teritoriálními prioritami s důrazem na lidské a materiální zdroje, proveditelnost priorit a celkový kontext spolupráce se zeměmi EU.⁷⁰

Sjednocování v oblasti EBOP je ČR vnímáno jako dlouhodobý a pozitivní trend ve vývoji EU. Aktivní podíl na EBOP vytváří předpoklady pro prosazení českých zahraničně politických zájmů. Základním přístupem ČR do budoucna bude maximální naplňování svých závazků s ohledem na multilaterismus, transatlantickou vazbu, šíření demokracie a upevňování partnerství EU a NATO. V budoucnu by se ČR měla zaměřit především na boj proti teroru, šíření ZHN a na vztahy se zeměmi východní a jihovýchodní Evropy a zeměmi na Blízkém Východě.⁷¹

⁶⁸ tamtéž, s. 58

⁶⁹ tamtéž, s. 59

⁷⁰ tamtéž, s. 59

⁷¹ tamtéž, s. 60

Postoj k EBOP v Bezpečnostní politice ČR

Bezpečnostní strategie z roku 1999 je plně pod vlivem blížícího se vstupu do NATO. Členství v Alianci je chápáno jako hlavní záruka bezpečnosti ČR ve světě. Členství v ostatních mezinárodních organizacích včetně EU je také chápáno jako důležité, ale role NATO je v tomto směru zcela klíčová. A tomu je také podřízeno směřování celého českého bezpečnostního systému.

Za to bezpečnostní strategie z roku 2001 již reflektuje dopady Amsterdamské smlouvy, a proto SZBP a EBOP zaujímají velkou část kapitoly věnované Bezpečnostním zájmům ČR. Je patrné, že ČR vnímá EBOP jako nový rozvíjející se prvek bezpečnostní architektury Evropy a vyjadřuje mu plnou podporu, dokonce i slibuje přispět svými jednotkami do plánovaných sil rychlé reakce. Nadále však zůstává kladen silný důraz na členství v NATO. Výsledným postojem ČR je tak snaha o rozvoj EBOP v těsné spolupráci s NATO. SZBP a EBOP jsou vnímány jako cesta k posílení evropského pilíře Aliance. Což je v dokumentu několikrát silně vyjádřeno. *Důležité je, aby tento proces byl v souladu s vývojem evropské bezpečnostní a obranné identity (ESDI) v rámci NATO a aby vedl k posílení transatlantické vazby. Evropská unie vytvořila nové mechanismy CESDP. (...) ČR má zájem na úspěšném průběhu tvorby CESDP. Je zastáncem co nejužší spolupráce mezi EU a NATO. ČR podporuje úsilí o posílení schopností EU řešit krizové situace a účinně zasahovat tam, kde NATO jako celek nebude angažováno. ČR má zájem účastnit se tvorby CESDP jak politicky, tak i svými vojenskými a nevojenskými kapacitami. ČR definovala a nabídla EU svůj příspěvek do sil rychlého nasazení.⁷²* Strategie je také silně ovlivněna přípravou na vstup do EU a ČR deklaruje aktivní přístup k této problematice.

Poslední strategie z roku 2003 obsahuje podobné deklaratorní prohlášení o plném zapojení do EBOP, podobné prohlášením z předešlých dokumentů. Z textu je vidět určitá adaptace na členství v NATO, které do jisté míry změnilo postavení ČR ve světě. *Geopolitické postavení ČR se v důsledku demokratizačních a integračních procesů v euroatlantickém prostoru významně změnilo. ČR je členem NATO a zapojila se do činnosti EU. S rozšiřováním NATO a EU se ČR stává jejich vnitrozemím, obklopují ji pouze členské země těchto organizací, což významně posiluje její bezpečnost.⁷³* Aliance zůstává hlavním prvkem české bezpečnosti, není však zcela jediným. Strategie rozvíjí řadu dalších prvků, které vedou k posilování bezpečnosti. Členství v EU a angažovanost v EBOP je vnímáno jako další způsob zajištění větší bezpečnosti ČR. ČR konstantně považuje za nutný rozvoj EBOP v souladu s fungováním NATO. *ČR usiluje o upevnování transatlantické vazby a v této souvislosti podporuje*

⁷² Bezpečnostní strategie ČR, 2001, s. 9

⁷³ Bezpečnostní strategie ČR, 2003, s. 17

komplementární rozvoj schopností NATO a EU. Zároveň klade důraz na posilování strategického partnerství NATO a EU jako páteře bezpečnostní architektury v euroatlantickém prostoru. ČR odmítá - společně se svými spojenci a partnery - nacionalizaci bezpečnostní politiky a v rámci transatlantické solidarity usiluje o společné vnímání bezpečnostních hrozeb.⁷⁴

Vedle toho stojí za zmínku, že strategie reflektuje v té době probíhající debatu o vytvoření Evropské bezpečnostní strategie, která byla přijímána ve stejnou dobu jako Bezpečnostní strategie ČR. Dokument tak na mnoha místech obsahuje zmínky o nejvýznamnějších bezpečnostních hrozbách, tak jak je definuje EBS. Česká strategie tak stejně jako ta evropská hledá nejlepší způsoby jak čelit mezinárodnímu terorismu, šíření ZHN, regionálním konfliktům, nefungujícím státům a organizovanému zločinu.

Zohlednění EBOP ve Vojenské Strategii

Vojenská strategie z roku 2008 přistupuje k angažovanosti EBOP stejně tak důležitě jako k zapojení do NATO. *ČR sdílí své bezpečnostní zájmy s ostatními členskými státy NATO a EU. Možným hrozbám bude schopna efektivně předcházet a čelit pouze na základě mezinárodní spolupráce. Obranná politika ČR je proto založena na aktivní účasti na činnostech organizací, jichž je ČR členem, zejména NATO a EU.⁷⁵* Je zde možno vidět posun oproti starším dokumentům, kdy byla často EBOP ve stínu NATO. S postupujícím rozvojem vojenského působení EU roste i význam EBOP.

ČR ve Vojenské strategii vyčleňuje jednotky pro nasazení ve vojenských misích. Z pohledu EBOP je důležité vyčlenění jednotek pro nasazení v operacích mimo článek 5 Severoatlantické smlouvy, což představuje nejpravděpodobnější způsob nasazení sil.⁷⁶ ČR deklaruje nasazení úkolových uskupení od velikosti roty až po celou brigádu. Jednotky mohou být nasazeny jak pod vlajkou NATO tak i EU. ČR se přihlásila k projektu budování tzv. battlegroups a zavázala se vybudovat jednu takovou skupinu společně se Slovenskem a to do roku 2009.⁷⁷

⁷⁴ Bezpečnostní strategie ČR 2003, s. 11

⁷⁵ Vojenská strategie 2008, s. 3

⁷⁶ Vojenská strategie 2008, b . 13

⁷⁷ Frank, L. Evropská bezpečnostní strategie a její promítnutí do tvorby a realizace české bezpečnostní politiky, s. 58

Požadavky vyplývající z angažovanosti v evropské bezpečnostní a obranné politice

SZBP a EBOP nepředstavovala pro ČR problém v přístupových jednáních před vstupem do EU. Příslušná kapitola byla uzavřena velmi rychle a proběhla i potřebná harmonizace. ČR využila v této oblasti svých dosavadních zkušeností z působení v NATO. Přesto byla nutná příprava i pro tuto oblast politiky EU. ČR si musela položit otázku, jaké jsou pro ni priority a jak je schopna pro ně získávat patřičnou podporu. Ministerstvo obrany se muselo připravit na intenzivní komunikaci mezi ním a evropskými institucemi. ČR si mohla vybrat ze dvou různých přístupů, buď mohla zůstat nadále pasivní, pokračovat v harmonizaci jako doposud a soustředit se na vlastní bezpečnostní politiku s ohledem na unii anebo se mohla vydat cestou aktivního přístupu založeného na stanovení několika prioritních oblastí, jimž se chce ČR věnovat v SZBP. Tento přístup se jeví jako komplikovanější, protože pro některé oblasti je potřeba vyjednávat podporu ostatních členů, je také potřeba zabránit dublování s aktivitami NATO, nemluvě o potřebě lidského potenciálu a zdrojů.⁷⁸

Došlo k propojení národní a evropské úrovně bezpečnostní politiky. Vstup do EU znamenal nový rámec pro bezpečnostní politiku státu, což s sebou přineslo rozšíření horizontu aktivit ČR. Dlouhodobé aktivity ČR musely být provázány s podobnými aktivitami EU. ČR se musela vyrovnat s problémem vertikální a horizontální koherence SZBP (jak mezi státy tak mezi institucemi). Členství klade mnohem větší požadavky na úřednický personál, došlo k radikální proměně fungování české zahraniční služby. ČR se začala více podílet na financování společných akcí EU. Musela se také vypořádat s tím, že celá řada prvků SZBP a EBOP není v povědomí široké veřejnosti a při tom podpora veřejnosti je klíčová zejména v případě nasazení českých vojáků v zahraničních misích.⁷⁹

ČR nabídla své jednotky do vojenských i nevojenských misí, přihlásila se k plnění EHG 2010. I v rámci EU si ČR dokázala udržet konzistentní postoj, který usiloval o vyváženou alianční a evropskou politiku. ČR se přesto nadále musí vyrovnávat s přetrvávajícími problémy ve vojenské oblasti.⁸⁰ Podařilo se sice dokončit plnou profesionalizaci Armády ČR, problémem však zůstává nedostatečný rozpočet na obranu, který mnohdy neumožňuje armádě, aby dostala svým závazkům.

⁷⁸ Khol, R. Česká republika a Společná a zahraniční a bezpečnostní politika EU

⁷⁹ tamtéž.

⁸⁰ tamtéž.

Konkrétní zapojení ČR do struktur EBOP

Vztahy ČR a EU vycházejí z Bezpečnostní strategie ČR. Zájmem ČR je bezpečnost a stabilita euroatlantického prostoru, silná transatlantická vazba a strategické partnerství mezi EU a NATO. Jedním ze základních úkolů českých ozbrojených sil je zabezpečit účast v operacích mimo území ČR. Vláda se přihlásila ke spolupráci na plnění EHG 2003 v roce 2000 ještě jako kandidátská země EU. Od roku 2001 byla ČR plně zapojena. Deklarovala příspěvek ve výši 1000 mužů s tím, že se jedná o stejné jednotky, jako jsou určeny pro NATO, v dalších letech byl český příspěvek dále aktualizován. ČR vyčlenila pro potřeby sil EU výsadkový mechanizovaný prapor, rotu speciálních sil, jednotku 4 vrtulníků Mi - 17, rotu chemické ochrany, polní nemocnici a záchranný tým.⁸¹ Rozsahem je příspěvek podobný zemím se srovnatelným vojenským a ekonomickým potenciálem jako je např. Belgie, Irsko či Rakousko. Jednotky určené pro EU jsou totožné jako jednotky pro NATO, ČR nezamýšlí vytvářet kapacity zvlášť pro NATO a zvlášť pro EU. Síly jsou prioritně přístupné pro NATO, když nejsou využity, jsou postoupeny potřebám EU. Nabídka je dobrovolná a o nasazení jednotek rozhodují v konečném důsledku národní státy. Je nutné poznamenat, že příspěvek ČR neplní kriteria EU v jednom bodě, a to je minimální nasazení alespoň po dobu jednoho roku. ČR není prozatím schopna vícenásobných rotací.⁸²

Dále se ČR zapojila do práce v projektových skupinách ECAP⁸³, které vznikly v roce 2003 v rámci revize plnění EHG. jejich úkolem je najít řešení problémů, které se vyskytly při budování vojenských sil EU. Dohromady bylo ustanoveno 15 pracovních skupin. ČR se od roku 2003 angažuje ve čtyřech pracovních skupinách: ZHN, strategická letecká přeprava, zdravotnické zabezpečení, speciální síly⁸⁴. ČR se podílí i na přípravě a plnění EHG 2010, klade důraz na rozvoj kvality dosažených vojenských schopností, modernizaci výzbroje, rozmístitelnost a udržitelnost jednotek. ČR deklarovala vybudování společné jednotky se Slovenskem do poloviny roku 2009.

ČR se účastní také NATO - EU Capability group, skupiny která koordinuje plánovací systémy EU a NATO tak, aby se zamezilo duplicitám a dublování akcí. Pro ČR z účasti na vojenských silách NATO a EU vyplývá především potřeba zvládnutí realizace dvou odlišných systémů obranného plánování⁸⁵.

Po vstupu do EU se ČR začala podílet i na práci Vojenského výboru a Politicko-vojenské skupiny a zapojila se i do tvorby EDA. ČR po vstupu do EU přeorganizovala své Stálé zastoupení při NATO a EU. Pro oblast věnující se SZBP a EBOP byla vyčleněna celá jedna ze čtyř sekcí

⁸¹ Rotrekl, R. Praktická účast ČR na Evropské bezpečnostní a obranné politice, vyčlenění sil pro EU, s.58

⁸² tamtéž. ,s.59

⁸³ European capability Groups

⁸⁴ Rotrekl, R, Praktická účast ČR na Evropské bezpečnostní a obranné politice, vyčlenění sil pro EU ,s. 59

⁸⁵ tamtéž, s. 62

českého velvyslanectví. V čele Sekce *COPS Politický a bezpečnostní výbor* stojí juniorní velvyslanec.⁸⁶ Sekce je dále dělena na Vojenský úsek a úsek věnující se SZBP a EBOP. Vojenská sekce se řídí brigádním generálem, který je zároveň stálým představitelem ČR v Politicko-bezpečnostním výboru a řídí část sekce, která se angažuje ve vojenských strukturách EU a řídí úsek i politicky.⁸⁷

Armáda ČR je ve vojenských strukturách EU přítomna od roku 2004, kdy obsadila tři místa ve Vojenském štábu EU. Jedná se o důstojníka logistiky, který se specializuje na financování a rozpočtování misí, důstojníka pro oblast plánování a řízení operací a zpravodajského důstojníka. ČR počítá s posílením svého zastoupení v případě vojenské operace.⁸⁸

ČR byla v operacích EU zastoupena již od jejich počátku. Angažovala se především v oblastech svých strategických zájmů, kam patří především Balkán. V roce 2003 se ČR zúčastnila operace Concordia v Makedonii vysláním svých 2 důstojníků do řídicího centra operace. *Kapitánka Mgr. Andrea Horáková plnila funkci vedoucí směny Spojeného operačního centra a major PhDr. Petr Sýkora byl vedoucím důstojníkem pro komunikaci s veřejností velitelství sil EUFOR ve Skopji*⁸⁹. Od roku 2004 do roku 2008 se ČR účastnila operace Altea v Bosně a Hercegovině. *Česká republika se do operace ALTHEA zapojila od jejího počátku. Kontingent AČR byl po celou dobu svého nasazení součástí sil mnohonárodního úkolového uskupení Sever pod velením Rakouska a odpovídal za ochranu a ostrahu základny jeho velitelství v Tuzle. V operaci ALTHEA se do konce června 2007 celkem vystříдалo na 400 příslušníků AČR*⁹⁰. Dále se ČR zúčastnila i mise EUROFOR v Čadu, která trvala od roku 2007 do roku 2009 a do které byli vyslaní dva důstojníci, kteří se podíleli na plánování v řídicím centru operace.

⁸⁶ V současné době zastává tuto funkci Václav Bálek.

(http://www.mzv.cz/representation_brussels/cz/o_stalem_zastoupeni/organizacni_struktura/index.html)

⁸⁷ Hrabal, Fr. Vojenské zastoupení ČR v orgánech EU, s. 41

⁸⁸ tamtéž, s. 48

⁸⁹ <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3714>

⁹⁰ <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=6391>

Politické postoje k EBOP v ČR

Vládní pozice

V této kapitole bych se zaměřil na postoj Vlády ČR k EBOP za posledních 10 let, tak jak je obsažen v programových prohlášeních jednotlivých vlád. Za tu dobu se vystřídal šest vlád, čtyři sociálnědemokratické a dvě vedené ODS.

Vláda Miloše Zemana (1998- 2002)

Zemanova vláda nastoupila do úřadu v srpnu 1998, kdy sociální demokracie vyhrála volby. Koaliční jednání nakonec vyústila v uzavření tzv. opoziční smlouvy, která měla za následek samostatné vládnutí ČSSD.

Vláda se ve svém programovém prohlášení v oblasti věnované bezpečnosti a obraně zaměřuje především na přípravu ke vstupu do NATO. *Za prvořadé při zajišťování vnější bezpečnosti státu považuje vláda vstup České republiky do struktur Severoatlantické aliance v roce 1999 a její následné plnohodnotné členství⁹¹.* O zapojení do EBOP nebo SZBP není v prohlášení ani slovo. Vláda pouze konstatuje, *že bude pokračovat v začleňování ČR do Západoevropské unie.⁹²* Místo toho je několikrát zmíněna snaha o začleňování ČR do EU. Jako hlavní priority zahraniční politiky jsou *spolu s dobrými a stabilními vztahy k sousedním státům jsou začlenění ČR do Evropské unie a členství v Severoatlantické alianci⁹³* hlavními prioritami české zahraniční politiky.

Co se tvorby bezpečnostní politiky týče, vláda si stanovila jako hlavní úkol přijetí Národní bezpečnostní strategie, která byla v únoru 1999 schválena. *Prioritou je projednání a schválení Národní bezpečnostní strategie a z ní vycházejících legislativních opatření. Jsou to především zákony navazující na ústavní zákon o bezpečnosti ČR⁹⁴.* Principy a cíle této strategie se plně shodovaly s principy SZBP a EBOP.⁹⁵

⁹¹ Programové prohlášení vlády, srpen 1998, s. 22

⁹² tamtéž, s.24

⁹³ tamtéž, s. 23

⁹⁴ tamtéž, s. 21

⁹⁵ Matějka, Z. Evropská unie a její bezpečnostní politika s. 133

Vláda Vladimíra Špidly (2002 – 2004)

Sociální demokracie utvořila po vyhraných volbách vládu společně s KDU-ČSL a US- DEU. Premiérem se stal Vladimír Špidla.

Jeho vláda ve svém programovém prohlášení uvedla: *Jejími prioritami proto zůstává začlenění do Evropské unie, rozvíjení dobrých vztahů se všemi sousedními zeměmi a prohlubování spolupráce se spojenci v NATO. Vláda bude věnovat pozornost také rozvíjení vztahů s dalšími zeměmi a mezinárodními organizacemi na dvoustranném i mnohostranném základě se zvláštním zaměřením na ekonomickou dimenzi zahraniční politiky*⁹⁶. Přípravě na vstup do EU věnovala vláda celou obsáhlou kapitolu svého prohlášení, ve které se zaměřuje i na oblast SZBP, ke které dodává: *Vláda zajistí aktivní podíl České republiky na formulaci a naplňování společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie. Vláda bude podporovat co nejširší zapojení do procesu vytváření evropské bezpečnostní a obranné politiky jak v oblasti vojenské, tak i civilní.*⁹⁷ V oblasti tvorby bezpečnostní politiky se vláda zavazuje, že vytvoří novou verzi bezpečnostní strategie, která bude lépe reagovat na současné hrozby především terorismu a šíření zbraní hromadného ničení.⁹⁸

Od roku 2003 přispěl do formulace zahraniční politiky státu vedle vlády také nově zvolený prezident Václav Klaus, který se prezentoval diametrálně odlišnými názory na EU a SZBP než vláda. Nechal se slyšet, že *nepotřebujeme společnou zahraniční a bezpečnostní politiku EU, to by bylo nebezpečnější než cokoliv jiného, ale pestrost myšlenek v zahraniční politice.*⁹⁹ Klausova slova vyvolávala ostrou polemiku, která gradovala v roce 2004 těsně před vstupem do EU, kdy prezident poukazoval především na ztrátu státní suverenity a vymezoval se především proti chystané evropské Ústavě. Názory Václava Klause silně podporovala především ODS v čele se svým stínovým ministrem zahraničí a jedním z autorů Manifestu českého eurorealismu Janem Zahradilem.¹⁰⁰

V roce 2003 přijala Špidlova vláda klíčový dokument české bezpečnostní politiky, již zmíněnou Bezpečnostní strategii ČR, která je doposud v platnosti.

⁹⁶ Programové prohlášení vlády, srpen 2002, s. 27

⁹⁷ tamtéž, s.30

⁹⁸ tamtéž, s. 28

⁹⁹ Matějka, Z. Evropská unie a její bezpečnostní politika, s. 138

¹⁰⁰ tamtéž s . 139

Vláda Stanislava Grosse (2004 – 2005)

Vladimír Špidla odešel z postu premiéra po prohraných volbách do evropského parlamentu v červnu 2004. Na jeho místo nastoupil nový předseda ČSSD Stanislav Gross, který postavil vládní koalici na stejném politickém půdorysu jako Vladimír Špidla.

Vláda se ve třetí kapitole svého programového prohlášení říká: *Vláda se bude podílet na formulování a naplňování společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie, včetně politiky evropského sousedství, jako významného příspěvku k zajištění bezpečnosti a hospodářské prosperity v Evropě. Při realizaci bezpečnostní politiky ČR bude vycházet z Evropské bezpečnostní strategie¹⁰¹. V kapitole věnované obraně se vláda zaměřuje na dokončení profesionalizace armády a působení v silách NATO a je zmíněna i EBOP. Prioritou vlády bude dosáhnout plné profesionalizace AČR k 1. lednu 2005 a úrovně počátečních operačních schopností do konce roku 2006. Jednotky AČR musí být schopné plnit jak obranné úkoly v rámci NATO tak i úkoly, kterými budou pověřeny evropské bezpečnostní síly v rámci bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie.¹⁰²*

Vláda Jiřího Paroubka (2005- 2006)

Po nuceném odchodu Stanislava Grosse, zapříčiněného jeho aférou s bytem, nastoupil na jeho místo do té doby ministr pro místní rozvoj Jiří Paroubek. Vládní koalice zůstala složená na stávajícím způsobu předešlé vlády.

Vláda ve svém prohlášení výslovně navazuje na bezpečnostní politiku předešlých vlád. *Vláda naváže na práci předchozích vlád a bude usilovat o prohlubování evropské integrace a zahraniční politiku orientovanou na bezpečnost, dodržování lidských práv a mezinárodního práva a spravedlivé a multikulturní uspořádání světa.¹⁰³ V oblasti věnované bezpečnosti a obraně dokonce vláda i výslovně zmiňuje oblast svého zájmu. *Vláda bude systémově vstupovat do formulování a naplňování společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie. Bude přitom vycházet z českých národních zájmů a vymezených priorit. Považuje za důležité další rozšiřování Evropské unie, zejména na západní Balkán. Společně s politikou evropského sousedství to cítí jako významný instrument pro zajištění bezpečnosti a hospodářské prosperity v**

¹⁰¹ Programové prohlášení, srpen 2004

¹⁰² tamtéž, s. 21

¹⁰³ Programové prohlášení vlády, květen 2005, s. 3

*Evropě. Při realizaci bezpečnostní politiky bude Česká republika i nadále vycházet z Evropské bezpečnostní strategie.*¹⁰⁴

Během svého krátkého působení v premiéřské funkci se Jiří Paroubek stihl dostat do kompetenčního sporu s prezidentem Klausem. Jádrem sporu byla prezidentova veřejná kritika na adresu premiérovi angažovanosti v evropské kampani pro schválení Evropské Ústavy. Premiér si proto s prezidentem na veřejnosti vyjasňovali kdo je kompetentní k tomu, aby vedl českou zahraniční politiku.¹⁰⁵ Paroubkův postoj k EBOP byl zcela jasný, považuje zapojení do SZBP za „velmi důležité“ při prosazování zájmů ČR. Rozvoj vztahu EU a NATO patří podle něj ke klíčovým otázkám českého působení v EU.¹⁰⁶

Vlády Mirka Topolánka (2006, 2007- 2009)

Po volbách v roce 2006 se nejprve vítěz voleb předseda ODS Mirek Topolánek pokoušel sestavit vládní koalici. Když však byla jeho snaha po několika měsících marná, předstoupil před sněmovnu se svojí jednobarevnou vládou, která však důvěru nedostala a vládla v demisi až do počátku roku 2007. při druhém pokusu byl již Topolánek úspěšnější a podařilo se mu sestavit koalici složenou z ODS, KDU-ČSL a Zelených s podporou nezařazených poslanců, která vládla až do března roku 2009, kdy jí byla opozicí a částí nezařazených poslanců vyslovena nedůvěra.

Ve svém programovém prohlášení se první Topolánkova vláda hned na úvodní stránce hlásí *ke tradicím české státnosti a ke integraci České republiky do bezpečnostních a nadnárodních politických struktur, jakými jsou Severoatlantická aliance a Evropská unie, které garantují bezpečnost země, aktivní zapojení do mezinárodních vztahů i zvyšování životní úrovně občanů.*¹⁰⁷ V oblasti mezinárodní spolupráce a zahraniční politiky vláda říká: *V kontextu nových bezpečnostních hrozeb a rizik a z hlediska zajištění bezpečnosti České republiky vláda považuje euroatlantický bezpečnostní prostor za nedělitelný. Nezbytné je pro nás udržení a další rozvíjení transatlantické vazby mezi EU a USA. Hodláme plně využívat rámce NATO, zároveň podporujeme výraznější převzetí zodpovědnosti evropských členů NATO za společnou bezpečnost, aniž by došlo k narušení stávajícího bezpečnostního rámce*¹⁰⁸.

¹⁰⁴ Programové prohlášení vlády, květen 2005, s. 5

¹⁰⁵ Kompetenční spor s Paroubkem pokračuje; <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/kompeten-spor-paroubekklaus-pokrauje>

¹⁰⁶ Role ČR v SZBP a EBOP <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/role-esk-republiky-v-szbp-a-ebop>

¹⁰⁷ Programové prohlášení vlády, září 2006, s.1

¹⁰⁸ Programové prohlášení vlády, září 2006, s.4

V oblasti tvorby bezpečnostní politiky vláda deklaruje, že zahájí *nezbytnou aktualizaci strategických dokumentů obrany a bezpečnosti, a to s ohledem na dlouhodobý výhled vývoje mezinárodního prostředí s důrazem na zájmy České republiky. Vláda též přezkoumá a zvažuje negativní dopady plánovaného snižování obranných výdajů.*¹⁰⁹ Jelikož však tato vláda nedisponovala reálnou většinou v Parlamentu, nedokázala většinu svých závazků z programového prohlášení vůbec naplnit.

Druhá Topolánková vláda předložila Parlamentu velmi podobné programové prohlášení. Jehož některé části, jsou zcela totožné. V oblasti zahraniční politiky bylo však prohlášení vlády rozšířeno. *V kontextu nových bezpečnostních hrozeb a rizik a z hlediska zajištění bezpečnosti České republiky vláda považuje euroatlantický bezpečnostní prostor za nedělitelný. Za nezbytné je třeba považovat udržení a další rozvíjení transatlantické vazby mezi EU a USA a plně bude využíván rámec NATO. Česká republika bude zároveň podporovat výraznější převzetí zodpovědnosti členů EU za společnou bezpečnost, aniž by došlo k narušení stávajícího bezpečnostního rámce, stejně jako společný postup EU vůči jejímu nejbližšímu okolí a sousedům, který napomůže stabilitě a prosperitě těchto oblastí, a tudíž i stabilitě EU.*¹¹⁰ Již po roce fungování se vláda ve své výroční zprávě chlubila, že se jí některé cíle z oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky podařilo splnit. Jako splněné cíle byly uvedeny např. *Podporovat vojenské i civilní zapojení do misí organizovaných NATO, EU, OSN i dalšími organizacemi (cyklicky se opakující cíl).*¹¹¹ nebo *věnovat zvýšenou pozornost novým a zvyšujícím nebezpečnostním rizikům ve světě.*¹¹²

Bezesporu největší akcí Topolánkovy vlády byla realizace českého předsednictví v Radě EU. Vláda se na tuto akci pečlivě připravovala již několik let dopředu. K přípravě patřila také formulace priorit, které chtěla vláda v rámci EU prosadit. EBOP se však mezi hlavní české priority nedostala i přesto, že předešlé francouzské předsednictví mělo s touto politikou velké plány. České předsednictví se v oblasti ESDP chtělo soustředit především na již probíhající operace. *Zvláštní důraz přitom bude klást angažovanosti na západním Balkánu, na Blízkém východě a v postsovětském prostoru (mise EUFOR, EULEX a pozorovatelská mise v Gruzii). Na rozdíl od francouzského předsednictví ale české předsednictví nemá ambice posunout ESDP dramatickým způsobem kupředu. Spíše bude podporovat posilování spolupráce jak v rámci EU, tak se Spojenými státy.*¹¹³

¹⁰⁹ Programové prohlášení vlády, září 2006, s.4

¹¹⁰ Programové prohlášení vlády, leden 2007

¹¹¹ Výroční zpráva vlády za rok 2007, s.51

¹¹² Výroční zpráva vlády za rok 2007, s.51

¹¹³ Bezpečnostní politika EU. po ambiciózních Francouzích přijde utlum;

<http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/clanek/bezpecnostni-politika-eu-po-ambicioznich-francouzich-prijde-utlum-005326>

Komparace bezpečnostních strategií z let 1999, 2000 a 2003

K formulaci bezpečnostní strategie přistoupila poprvé Zemanova vláda v únoru 1999, krátce před vstupem do NATO. Druhá bezpečnostní strategie byla formulována opět Zemanovou vládou v lednu 2001, snažila se postihnout změny, které nastaly v bezpečnostní politice státu po kosovské krizi. Krátce po jejím přijetí však došlo k osudným teroristickým útokům na USA 11. září 2001, které zcela zásadně poznamenaly globální bezpečnostní prostředí. Proto také kvůli změnám, které vyvolala válka v Iráku, ale i Pražský summit NATO, přijala Špidlova vláda dosud poslední bezpečnostní strategii v prosinci roku 2003.

V roce 1999 je strategie přijímaná jako nástroj informovanosti veřejnosti. V roce 2001 dochází k posunu a strategie je předkládána jako věcný dokument, který definuje hlavní cíle a prostředky bezpečnostní politiky. Strategie z roku 2003 v sobě kombinuje oboje předešle a je přijímána především jako základ komunikace mezi státem jemu podřízenými orgány a občany.¹¹⁴ Ve Strategii z roku 2003 je oproti dvěma předešlým patrná snaha po mnohem komplexnějším vymezení problému. Zmíněny jsou i nové oblasti bezpečnosti, které doposud nebyly s pojmem bezpečnost spojovány, jako jsou třeba klimatické změny nebo oblast human security.¹¹⁵

V oblasti bezpečnostního prostředí strategie z roku 1999 sděluje, že pro ČR neexistuje jasně definovaný nepřítel. V roce 2001 se již situace mění a strategie mluví o nestabilním vývoji v oblasti Jihovýchodní Evropy, poprvé se také zmiňuje o státech a nestátních organizacích, které porušují mezinárodní pořádek a podporují válku a potlačování lidských práv k prosazení svých vlastních zájmů. Ve strategii z roku 2003 mají již nestátní organizace mnohem konkrétnější obrysy a zřetelně se tu mluví o terorismu a proliferaci ZHN jako jednom z největších ohrožení. Hlavním motivem strategie z roku 99 je především podpora demokracie a jejího šíření ve světě. V roce 2001 se strategie soustředí hlavně na rozvoj mezinárodního společenství a ochranu lidských práv.¹¹⁶ Strategie roku 2003 v sobě kombinuje obě předešlá hlavní zaměření, přidává k nim nové oblasti rozšířeného pojetí konceptu bezpečnosti (jako např. již zmiňovaný koncept human security).¹¹⁷

Zajímavé je porovnání bezpečnostních strategií při jejich zasazení do tehdejšího politického kontextu. Silným akcent na roli OSN ve světě ve strategii z roku 2001 byl zřejmě zapříčiněn snahou tehdejšího ministra zahraničí Jana Kavana stát se předsedou valného shromáždění OSN. Naopak strategie z roku 2003 kritizuje OSN za její neschopnost aktivně reagovat během irácké

¹¹⁴ Prezentace Věry-Karin Brázové a Frantška Šulce. Bezpečnostní politika ČR: http://www.ceses.cuni.cz/CESES-70-version1-Sulc_Brazova.ppt

¹¹⁵ tamtéž

¹¹⁶ Bezpečnostní Strategie ČR 2001, s. 5

¹¹⁷ Bezpečnostní Strategie ČR 2003, s. 14

krize. Do této strategie se naopak promítl plánovaný vstup ČR do EU, protože se zde poprvé zdůrazňuje aktivní zapojení ČR do EBOP. Je zde zmíněn požadavek na komplementární fungování EBOP a NATO, což je reakce na debaty o duplicitě. Akcent na NATO je především kladen ve strategii z roku 1999, která byla přijímána, těsně před vstupem do Aliance. Strategie z roku 2001 již uvádí členství v NATO vedle členství ostatních významných mezinárodních organizacích relevantních pro zahraniční politiku státu.¹¹⁸ Strategie z roku 2003 obsahuje i zmínku o připojení ČR k systémům ochrany před balistickými raketami, která odkazuje na v té době utajená jednání mezi ČR a USA o výstavbě protiraketového radaru.¹¹⁹ Co se týče obranné politiky, tak strategie z roku 1999 uvádí jako hlavní úkol pro armádu přípravu na členství v NATO a zachování branné služby. Strategie z roku 2001 již zmiňuje vedle plnění úkolů NATO i EU. Strategie z roku 2003 se poprvé zmiňuje o nutné profesionalizaci ozbrojených sil. Důležitý je i důraz na ekonomiku, především s důrazem na zbrojní průmysl, který je kladen ve všech strategiích. Zbrojní průmysl má participovat nejen na zakázkách pro domácí armádu ale má se zapojit i do tzv. offsetových programů, což se projevilo zejména při nákupu stíhaček Gripen.

Postoje politických stran k EBOP

V této kapitole předkládám přehled postojů čtyř hlavních politických stran, tak jak vyplývají z jejich střednědobých programových dokumentů.

ODS aneb Manifest českého eurorealismu

Postoj ODS doznal jasných kontur v dubnu 2001, kdy tehdejší stínový ministr zahraničí Jan Zahradil představil Manifest českého eurorealismu. Jednalo se o dokument, který v sobě shrnoval všechny obavy občanských demokratů z EU. ODS tvrdila, že budování EBOP může vést k odtržení od spolupráce s USA, která je pro ČR klíčová, či k restauraci ztracených velmocenských pozic, tvorbě paralelních struktur s NATO nebo k orientaci na Rusko. Jako jedinou obranou strukturu ODS považuje NATO a SZBP proto odmítá, kvůli jejímu údajnému antiamerikanismu. *Naší vizí musí být budování širokého, bezpečnostně, ekonomicky a politicky propojeného*

¹¹⁸ Bezpečnostní Strategie ČR 2001, s. 11

¹¹⁹ Bezpečnostní Strategie ČR 2003, bod 43, s. 12

*euroatlantického prostoru, nikoliv "pevnosti Evropa", vymezující se proti USA a ostatním světovým centrům a odmítající reformy, které se jinde osvědčily.*¹²⁰

Postoje vycházející z Manifestu silně zastával také někdejší předseda ODS a prezident Václav Klaus, který vehementně evropskou integraci kritizoval a dostával se tak kvůli tomu do sporů s vládou, která byla odpovědná za zahraniční politiku. Prezident vedle odmítání SZBP útočí také aktivně proti přijetí evropské Ústavní smlouvy, kterou považuje dokonce za škodlivou. V tomto se k němu přidávají i vedoucí představitelé ODS, např. Jan Zahradil.¹²¹ Václav Klaus vystoupil také proti přijetí vládního dokumentu „Návrhu koncepce směřování ČR v rámci EU“, který měl definovat kroky, kterými se ČR bude v EU ubírat. V této souvislosti prezident kritizoval nadřazenost mezinárodního práva nad právem národním.¹²²

Po vyhraných evropských volbách způsobil předseda ODS Mirek Topolánek diplomatickou roztržku, když zaslal otevřený dopis premiéru Špidlovi i na zastupitelstva členských států EU v Praze, ve kterém oznamoval, že ODS po výhře ve volbách nemusí respektovat vládní pozici k projednávání Ústavní smlouvy EU. Zastupitelské úřady nad tím vyjádřily značné podivení.¹²³

Dalším kontroverzním rozhodnutím, které prezident Klaus provedl, bylo vetování tzv. eurozatykače, který udává konkrétní podobu provádění bezpečnostní politiky EU v praxi. Klaus své veto komentoval tím, že eurozatykač, je dalším ze způsobů, kterým se ČR zbavuje své svrchovanosti a schopnosti samostatně jednat.¹²⁴

Postoj k SZBP a EBOP je prezidenta dlouhodobě stejný. *Prezident Václav Klaus by si přál, aby si ČR zachovala svoji zahraniční politiku k cizím zemím a nepřizpůsobovala se evropským postojům. Podle prezidenta Unie není politickou entitou, protože v ní neexistuje politický národ (demos) a tudíž nemůže mít ani zahraniční politiku.*¹²⁵ Oproti tomu je postoj ODS obecnější. *Cílem ODS v SZBP je podle jejich zahraničního volebního programu princip dobrovolnosti a jednomyslnosti, což umožní zajistit co nejvyšší možnou rovnost mezi státy. Strana ale zdůrazňuje, že prioritní je transatlantická vazba, která zaručuje mír a bezpečnost v Evropě.*¹²⁶

Současnou pozici k ODS k EBOP charakterizuje věta z jejich volebního programu pro parlamentní volby v roce 2009 : *Vždy budeme podporovat posílení akceschopnosti Evropské unie v boji proti mezinárodnímu terorismu a organizovanému zločinu, avšak bez nadbytečného omezení osobních svobod občanů či růstu byrokracie. Klíčové otázky národní bezpečnosti musí zůstat v pravomoci členských států. Chceme také, aby si EU a USA v bezpečnostní a politické oblasti nekonkurovaly, ale úzce spolupracovaly. NATO musí i nadále zůstat páteří bezpečnostní transatlantické vazby. Jakékoliv snahy o oslabení transatlantického partnerství*

¹²⁰ Manifest českého realismu, <http://www.ods.cz/docs/dokumenty/zahradil-manifest.pdf>

¹²¹ Matějka, Z. Evropská unie a její bezpečnostní politika, s. 141

¹²² tamtéž, s. 145

¹²³ tamtéž, s. 146

¹²⁴ tamtéž, s. 147

¹²⁵ <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/role-esk-republiky-v-szbp-a-ebop>

¹²⁶ tamtéž

či o vytváření paralelních vojenských struktur konkurujících NATO nebudeme podporovat. Chceme, aby EU zůstala otevřená dalšímu rozšiřování o ty zájemce, kteří splní kritéria plného členství. Dodatečné kladení překážek do této cesty považujeme za nepřijatelné.¹²⁷

ČSSD

ČSSD se od počátku prezentovala jako proevropská strana, což se ukázalo i v Euromanifestu, který strana schválila v roce 2001. Jedná se o přímou odpověď na Manifest českého eurorealismu, se kterým přišla ODS. ČSSD využila při jeho tvorbě svoji pozici vládní strany, která může využít znalosti a zkušenosti svých lidí, kteří jsou v každodenním styku s evropskými institucemi. její dokument má proto „oficiálnější charakter“. ČSSD ostře kritizuje ODS a staví se proti myšlenkám manifestu. Ve své argumentaci ČSSD vychází především z Memoranda, kterým se tehdejší Klausova vláda přihlásila do EU. V tomto dokumentu vláda považuje proces evropské integrace za prospěšný a nezvratný. Pro ČR neexistuje jiná alternativa, než se do toho procesu také zapojit a nikoliv ho zpochybňovat.¹²⁸

ČSSD byla pravicovou částí spektra obviňována z přílišného aktivismu v oblasti podpory bezpečnostní politiky EU a zanedbávání transatlantické vazby, která hraničí až s antiamerickými prvky. Premiér Špidla se proti tomuto tvrzení ohradil s tím, *že vztahy s USA nechápe pouze ve vojenském smyslu, ale jako základní civilizační vazbu, která dává evropskému a americkému civilizačnímu okruhu dostatek tvůrčí, ekonomické i vojenské síly, aby obstál v globalizovaném světě.¹²⁹*

Současný postoj ČSSD k EBOP je ve volebním programu ČSSD pro podzimní volby v roce 2009. *ČSSD podporuje větší podíl EU na zajišťování mezinárodní bezpečnosti prostřednictvím Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, která v duchu Lisabonské smlouvy vyžaduje větší semknutost, akceschopnost a odpovědnost všech členských států EU. Jen tak je možné čelit hlavním nynějším a novým bezpečnostním hrozbám. (...) ČSSD je plně srozuměna s tím, že Evropská unie svoji politiku orientuje na předcházení těmto hrozbám s důrazem na odstraňování ekonomických, sociálních a politických příčin jejich vzniku.¹³⁰* Naproti tomu ČSSD deklaruje odmítnutí výstavby amerického vojenského radaru v Brdech a žádá snížení počtu vojáků v Afghánistánu.¹³¹

¹²⁷ Volební program ODS, 2009; <http://www.ods.cz/volby2009/docs/program/volebni-program.pdf>

¹²⁸ Matějka, Z. Evropská unie a její bezpečnostní politika s. 135

¹²⁹ tamtéž, s. 141

¹³⁰ Volební program ČSSD, 2009, s. 34; http://www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/dokumenty/programove-dokumenty/programova_brozura_el.verze.pdf

¹³¹ tamtéž

KDU-ČSL

Lidovci jsou považováni za jednu z nejvíce proevropských stran v českém politickém spektru.¹³² Základní postoj KDU- ČSL je obsažen ve střednědobém dokumentu s názvem Zahraniční politika KDU – ČSL z roku 2003. KDU zde nehovoří explicitně o EBOP, ale volá po vytvoření nového bezpečnostního modelu v Evropě. *Těsná spolupráce euroatlantických struktur základem nového modelu. Nové výzvy a úkoly, které 21. století v bezpečnostní oblasti přinese, nebude moci komplexně řešit jedna instituce sama. Tyto úkoly vyžadují soustavu vzájemně se podporujících institucí, které spojí evropské a severoamerické země do jednoho systému vzájemně si pomáhajících struktur. Základem nové bezpečnostní architektury musí být těsná spolupráce NATO, EU, ZEU, OSN, OBSE a Rady Evropy, jejichž role se vzájemně doplňují.*¹³³ Lidovci dále silně podporují fungování SZBP. *Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU. Široké společenství evropských demokratických států, kterým Evropská unie bezesporu je, se neobejde bez fungující společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Evropská unie by měla působit svou vnitřní jednotou i navenek a přispívat tak k posilování míru a stability i mimo oblast unie. Tím se výrazně posílí její váha a autorita na mezinárodním poli.*¹³⁴ Ve svém současném programu se KDU-ČSL k problematice EBOP vyjadřuje pouze jednou větou. *Podporujeme budování společné evropské obranné politiky spojené s NATO a schopné převzít závazky za bezpečnost v okolí EU a ve světě.*¹³⁵

KSČM

KSČM se zahraniční politikou ve svých dokumentech zaobírá docela obsírně. Komunisté sami při formulaci svého postoje mluví o „alternativním přístupu k bezpečnostní politice ČR“¹³⁶. Staví se proti české bezpečnostní strategii, ale zároveň podporují aktivní přístup k tvorbě SZBP a EBOP, za předpokladu emancipace EU a rozvolnění transatlantické vazby. Jako hlavní bezpečnostní hrozbu pro ČR vnímá KSČM existenci NATO, a proto požaduje jeho úplné zrušení. *KSČM dlouhodobě navrhuje zrušení NATO, jako pozůstatku studené války, které narušuje mírové*

¹³² KDU-ČSL a Evropská unie; http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=312

¹³³ Zahraniční politika KDU, čl. 2.13; <http://www.kdu.cz/default.asp?page=510&idr=10155&IDCl=10967#2>

¹³⁴ Zahraniční politika KDU, čl. 2.14; <http://www.kdu.cz/default.asp?page=510&idr=10155&IDCl=10967#2>

¹³⁵ Volební program KDU- ČSL, 2009; <http://www.kdu-csl.cz/default.asp?page=311&idr=135&IDCl=28496>

¹³⁶ Alternativní přístupy KSČM k zahraniční politice; www.kscm.cz/viewDocument.asp?document=4105

*úsilí a zvyšuje bezpečnostní rizika.*¹³⁷ Komunisté se věnují velmi detailně jednotlivým aspektům SZBP a EBOP a předkládají k nim své námitky, jako příklad může sloužit požadavek, aby se Evropská obranná agentura přeměnila na Evropskou agenturu pro odzbrojování.¹³⁸

V současném programu se KSČM drží svých, již zmíněných tezí, požaduje vystoupení z NATO, vymanění EBOP z vlivu USA, odmítá stavbu cizích vojenských základem a požaduje stažení všech vojáků ze zahraničních misí.¹³⁹

¹³⁷ tamtéž

¹³⁸ Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU – Přístup KSČM;
www.kscm.cz/viewDocument.asp?document=3035

¹³⁹ Volební program KSČM, 2009; <http://www.kscm.cz/index.asp?thema=4393&category=>

Závěr

Vývoj evropské integrace v oblasti bezpečnostní politiky nepostrádá patřičné zvraty. Z vcelku nenápadné organizace, kterou ZEU byla, postupem vznikl jeden ze tří pilířů EU. SZBP a s ní spojená EBOP se tak staly významnou součástí evropské agendy, která má své struktury a účinné mechanismy fungování. Na pozadí tohoto vývoje stojí řada politických a společenských událostí, od konce studené války, přes boje v Jugoslávii až po iráckou krizi a nasazení v Libanonu.

Vrcholem vývoje EBOP je formulace vlastní evropské bezpečnostní strategie, která pojmenovává akutní hrozby současného světa a nastiňuje způsoby, jak jim předcházet. Tato strategie silně ovlivnila i realizaci bezpečnostní politiky v ČR, shoduje se s ní při definici cílů a hrozeb, i v nutnosti komplexního přístupu k předcházení rizikům. Bezpečnostní strategie ČR považuje za hlavní bezpečnostní záruku členství v NATO a silné euroatlantické partnerství. Rozvoj EBOP je ČR podporován, její fungování si ČR představuje v co nejužší koordinaci vzájemných kroků s NATO. Odkazy na bezpečnostní politiku EU prostupují všemi důležitými dokumenty české bezpečnostní politiky.

ČR se aktivně zapojila do realizace EBOP již před svým vstupem do EU, svoje aktivity ještě více posílila po svém vstupu do unie. Maximálně využívá své možné zastoupení v rozhodovacích orgánech a podílí se i na budování evropských sil. ČR se rámci EBOP již zúčastnila několika vojenských a civilních misí.

V oblasti politických postojů neopomenula žádná z vlád zdůraznit význam rozvoje a fungování EBOP ve svém programovém prohlášení. Je tu patrný konzistentní postoj vlád sociální demokracie a jejich podpora vznikající SZBP a EBOP i v souvislosti s přípravou a začleněním do NATO. I přesto, že byli některými napadáni, z toho že akcentují EBOP na úkor trans atlantické vazby. Do realizace české zahraniční politiky také několikrát vstoupil i prezident Václav Klaus se svými kritickými výstupy na adresu EU a výsledků jejího integračního procesu.

Po nástupu občanských demokratů k vládě je patrná mírná změna akcentu vládní politiky, kdy je rozvoj EBOP podporován za předpokladu silné vzájemné spolupráce mezi EU a NATO. Nejedná se však o žádné prudké vychýlení z dosavadního kurzu.

Postoje hlavních politických stran k EBOP, tak jak je formulují ve svých programech a ideových dokumentech, předkládají širokou paletu názorů, od čistě proevropských zastávaných lidovci a sociálními demokraty přes často kritické eurorealistické názory občanských demokratů až po „alternativně“ destruktivní názory KSČM.

ČR zastává ohledně vývoje evropské i své vlastní bezpečnosti konzistentní postoj i přes často rozdílné názory na české politické scéně.

Literatura

Analýza nové bezpečnostní strategie. Revue Politika (on line);

<http://www.cdk.cz/rp/clanky/179/nova-bezpecnostni-strategie-ceske-republiky>

Bezpečnostní strategie České republiky .2001, Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR / ediční oddělení Ústavu mezinárodních vztahů, 2001

Bezpečnostní strategie České republiky .2003,

http://www.army.cz/assets/files/8492/Bezpe_nostn__strategie__R_-_prosinec_2003.pdf

Bezpečné Česko v bezpečné Evropě. [editor Libor Stejskal ; autoři příspěvků Miloš Balabán ... et al.]. - 1. vyd.. - Praha : Úřad vlády České republiky, 2007.

Bezpečnost Evropy a Česká republika. ed. Alexandr Ort, Praha: Institut integrace České republiky do evropské a světové ekonomiky Vysoké školy ekonomické, 2005

Bezpečnostní politika České republiky - výzvy a problémy : sborník statí ke konferenci 15 let vývoje bezpečnostní politiky a armády v Československu a České republice / text Antonín Rašek, Miloš Balabán, Jan Eichler aj., 1. vyd., Praha : Ministerstvo obrany České republiky, 2004.

BOROVEC, Z. *Politické aspekty účasti ČR v EBOP.* Obrana a strategie (on line), roč. 2004, <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2004/zvlastni-cislo/politicke-aspekty-ucasti-cr-v-ebop.html>

DANČÁK, Břetislav - ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Bezpečnost České republiky.* Právní aspekty situace po 11. září 2001. Vyd. 1. Brno : Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2002

DRULÁK, P. *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál, 2008

EICHLER J. *Cíle a perspektivy EU jako globálního a politického aktéra*. In Balabán Miloš. *Bezpečné Česko v bezpečné Evropě*. Praha : Úřad vlády České republiky, 2007

FIALA, Petr. *Evropská unie* . 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003.

FRANK, L. *Evropská bezpečnostní strategie a její promítnutí do tvorby a realizace české bezpečnostní politiky*. In Balabán Miloš. *Bezpečné Česko v bezpečné Evropě*, Praha : Úřad vlády České republiky, 2007

HRABAL, Fr. *Vojenské zastoupení ČR v orgánech EU*, Obrana a strategie (on line), roč. 2004, <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2004/zvlastni-cislo/vojenske-zastoupeni-cr-v-organech-eu.html>

KDU-ČSL a *Evropská unie*. http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=312

KHOL, R. *Česká republika a Společná a zahraniční a bezpečnostní politika EU*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2001

KHOL, Radek. *Evropská bezpečnostní a obranná politika : národní perspektivy*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2002. -- 192 s.

KRŠKA, V. *Právní dopady vstupu ČR do EU na činnost ozbrojených sil a realizaci obranné a bezpečnostní politiky státu*. Obrana a strategie (on line), roč. 2004,
<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2004/zvlastni-cislo/pravni-dopady-vstupu-cr-do-eu-na-cinnost-ozbrojenych-sil-cr-a-realizace-obranne-a-bezpec-politiky.html>

MATĚJKA, Z. *Evropská unie a její bezpečnostní politika*. In Ort Alexandr. *Bezpečnost Evropy a Česká republika*, Praha 2005

MAZUREK, R. *Úkoly plnění AČR v uplynulém období v souvislosti s se zapojením do Evropské bezpečnostní a obranné politiky*. Obrana a strategie (on line), roč. 2004,
<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2004/zvlastni-cislo/ukoly-plnene-acr-v-uplynulem-obdobi-v-souvislosti-se-zapojenim-cr-do-ebop.html>

MAREŠ, M. *Integrace bezpečnostních organizací v Euroatlantickém prostoru?* In Dančák, B. *Evropská unie a vývoj koncepce evropské bezpečnosti*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2001

MORAVCOVÁ, Dagmar. *Evropeizace české zahraniční politiky a evropská bezpečnost v letech 2003-2006*. Politologický sborník 2006,
<http://www.cspv.cz/dokumenty/kongres2006/HP%2019/Dagmar%20Moravcova.pdf>

Nové vojensko-politické orgány Unie - Zvýší efektivitu druhého pilíře?; Novotná Petra, 7. 1. 2002;
http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=467

Volební program ČSSD, 2009,; http://www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/dokumenty/programove-dokumenty/programova_brozura_el.verze.pdf

Programové prohlášení vlády, 98 – 07, www.vlada.cz

PROCHÁZKA, I. *Mise EU a bojová uskupená EU: významný nástroj realizace bezpečnostní politiky*. In Balabán M. *Bezpečné Česko v bezpečné Evropě*, Praha : Úřad vlády České republiky, 2007

ROTREKL, R. *Praktická účast ČR na Evropské bezpečnostní a obranné politice, vyčlenění sil pro EU*. *Obrana a strategie* (on line), roč. 2004,
<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2004/zvlastni-cislo/prakticka-ucast-cr-na-ebop-vycleneni-sil-pro-eu.html>

SOLANA, Javier. *A secure Europe in a better world : European security strategy Brussels*. 12 December 2003. -- 1st ed. -- Brussels : European Defence Agency, 2006.

Volební program ODS, 2009; <http://www.ods.cz/volby2009/docs/program/volebni-program.pdf>

ZÁVĚŠICKÝ, Jan. *Evropská unie a její bezpečnost*. Vybrané problémy evropské bezpečnosti. Brno : Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2006

Prezentace Věry-Karin Brázové a Františka Šulce. Bezpečnostní politika ČR.
http://www.ceses.cuni.cz/CESES-70-version1-Sulc_Brazova.ppt

Vojenská strategie České republiky. 2008 , <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5195>

Internetové zdroje:

<http://www.ceses.cuni.cz/>

<http://www.cssd.cz>

<http://www.europeum.org>

<http://ec.europa.eu>

<http://www.euroskop.cz>

<http://www.kdu.cz>

<http://www.kscm.cz>

<http://www.ods.cz>

<http://www.vláda.cz>

